

**R. P. Ioannis Præpositi Atrebatis, E Societate Iesv, S.
Theologiæ Doctoris, & quondam in Vniuersitate
Louaniensi ac Duacensi Professoris, Commentaria In
Tertiam Partem S. Thomæ De Incarnatione Verbi ...**

LePrévost, Jean

Dvaci, 1629

Qvæstio XXV. De adoratione Christi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94249](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-94249)

13. ipse est Filius Dei, simili modo loquitur cap. 15. de prædestinatione sanctorum, & cap. vlt. de bono perfuerantia.

Verum quia August. in mysterio Incarnationis sæpe ut solet concreto pro abstracto, ut loco citato Enchiridij, cum homo non fuerit copulatus verbo Dei in unitate personæ, sed ipsa humanitas; item cap. 15. de prædestinatione sanctorum, ubi ait, hominem a sumptu à Dei verbo; minus efficaciter ex illo hac posterior sententia probatur ut etiam adiurit Vasquez. Adde ultimum testimonium sumptum ex cap. vlt. de bono perfuerantia ad rem non videri; quia aliud est hominem prædestinari ad dignitatem capituli, de quo agitur loco citato; aliud verò ad hoc ut sit Filius Dei, & prius potest esse verum posteriore existentia falso.

Idem sentiunt de hac propositione, Christus ut homo est prædestinatus ut sit Filius Dei naturalis. videri potest S. Tho. art. sequenti in corpore.

Verum licet nos possimus præscindere hunc hominem vel eum Christum ut hominem à determinata subsistencia, atque adeo concipere hunc hominem prius ratione quam concipiamus esse Filium Dei; id non videtur sufficere ut hic homo dicatur prædestinatus ut sit Filius Dei. Nam obiectum prædestinationis non solum à nobis, sed etiam à Deo debet sicut ratione præconcipi termino ad quem prædestinatur: quia, quando aliquid prædestinatur ad aliud tanquam ad terminum, ipsem prædestinatur debet præconcipere id quod prædestinat tanquam distinctum ab eo ad quod prædestinat, & ad quod ordinat. Porro Dominus Deus in Christo non præconcipit hunc hominem, neque abstrahit in hoc homine subsistentiam in confuso ab hac subsistencia, sed cognoscit determinatam subsistitiam; cum huiusmodi abstractio oriant ex imperfectione nostra, ex qua sit ut rem inadequatè concipere possimus; quod nullo modo potest Deo convenire, qui vnamquamque rem usque ad ultimum gradum determinatè cognoscit.

Vnde licet Deus cognoscat humanitatem Christi posse hanc vel illam subsistencia subsistere, cognoscat etiam futurum eundem hominem quacunque demum subsistencia subsisteret humanitas Christi; quia ramen non abstrahit subsistentiam in confuso à subsistencia per quam re ipsa subsistit Christi humanitas, sed illam ipsam determinatè cognoscit; non cognoscit prius ratione hunc hominem in Christo quam hypostasin Filii Dei, & proinde non videtur posse dici prædestinatus hunc hominem ut sit Filius Dei; quamvis nos simplici apprehensione possimus concipere hunc hominem tanquam prædestinatum ad esse Filij propter rationem secunda sententia.

Ex his concludo priorem sententiam videri probabilem.

ARTICULUS III.

Vtrum prædestinatio Christi sit nostra prædestinationis exemplar?

14. RESPONDET 1. non esse secundum ipsum actum prædestinationis, quia actus prædestinationis quem habuit Deus de Christo, non est causa ipsius actus quo nos prædestinat.

15. Respondebat 2. prædestinationem Christi constitutam quoad ipsum effectum, esse exemplar nostra prædestinationis, seu prædestinationem Christi, quia sumptum esse exemplar nostra prædestina-

tionis; quod etiam docent communiter Theologis & patet ex Apostolo ad Rom. 8. Quos præficiunt & Rem. 8, prædestinavit conformes fieri imagines Filij sui.

ARTICULUS IV.

Vtrum prædestinatione Christi sit causa nostra prædestinationis?

RESPONDET cum distinctione quam superiori art. usus est, scilicet prædestinationem Christi quantum ad ipsum actum prædestinationis non esse causam nostræ prædestinationis; prædestinationem verò consideratam quoad effectum esse causam nostræ prædestinationis. Ut autem patet ex textu intelligit de causa meritoria, videri potest Conc. Trid. scil. 6. cap. 7. & dicta q. 19.

Resp.

22. Sensus responsonis D. Thom.

QUÆSTIO XXV.

De adoratione Christi.

DUBIVM.

Quid sit adoratio.

DUBIVM hoc præmittitur ad communio rem dicendorum intelligentiam; ad quod breuiter

Respondeo adoracionem hoc vel simili modo posse describi; quod sit honor exhibitus in protestationem nostræ submissionis, & excellentiæ alterius. Qui enim alterum adorat, id facit ex quadam estimatione illius supra se, & ex affectu candem excellentiam protestandi, genuflectendo, caput aperiendo &c.

Controueritur autem num ad adoracionem propriè dictam requiratur aliquis actus externus corporis.

Affirmant aliqui, Vasq. lib. 1. de adoracione disp. 1. cap. 4. qui plures citat. Negant plures ab eodem relati cap. 2. item Suarez disp. 51. fest. 2. Lorca disp. 86. membro 3. Malerus de Mæstria tract. 10. cap. 1. dub. 3. qui censent adoracionem solis actibus internis exhiberi posse.

Quia sententia videtur verior; cum ex scriptura habcamus Angelos Deum adorare; nihil autem cogat adoracionem sumere impropriæ; igitur iuxta regulam receptionis interpretum scripture, debet sumi propriæ & proinde adoratio propriæ sumpta potest Angelis competere. 2. non videtur negandum quin Angeli possint veros humilitatis actus exercere; igitur & adoracionis, cum actus qui sunt humilitatis, possint esse adoracionis ex sola diuersitate modi ex quo procedunt.

Et licet non omnes actus interni videantur apti ut in iis adoracionis ratio inueniatur, ut opinetur notat Lorca supra; nihilominus non videtur impossibile quod minus dentur aliqua signa proportionata natura angelica, quibus Deum adorent; quamvis huiusmodi signa eorumque natura in particulari nobis sint ignota.

Quia excellentia propter quam aliquid honoratur & adoratur est varia, scilicet diuina & increata; item crea, eaque vel supernaturalis ratione donorum supernaturalium ut gratia, gloria, doni prophetia, &c; vel naturalis, ratione perfectionis cuiusdam naturalis, scientie, prudentie, potestatis cuiusdam civilis, &c. fit ut adoratio non sit vnius & eiusdem rationis; sed alia tribuatur Deo, pro-

Descriptio adoratio- nis.

Vasquez
Suarez
Lorca
Maler.

Non om- nes actus interni vi- deantur apti ut in iis ra- tio adora- tionis in- veniatur.

Varia ado- rationis species.

pter

pter infinitam eius excellentiam; alia tribuatur Angelis & hominibus, propter dona supernaturalia; alia Regibus, Magistratibus, viris doctis, &c. propter perfectiones naturales.

Nam cultus Deo debitus & adoratio quæ ei exhibetur, ex vñ Scholasticorum dicitur latræ. Cultus qui exhibetur propter perfectiones creatas supernaturales, generali nomine vocatur à Scholasticis dulia; estque species obseruantia. Propter perfectiones naturales exhibetur ciuiliis cultus, qui ad obseruantiam politicam pertinet. Ex quibus patet non solum Deum posse honorari, de quo tam latius in sequentibus.

Notandum i. excellentiam non tantum esse causam propter quam possit adorari id quod huiusmodi excellentiam in se formaliter continet, sed posse etiam esse causam adorandi id quod illam aliquo modo respicit. vnde adoratio alia dicitur absoluta; alia respectuua.

Notandum 2. Deum summo genere adoratio-
nis esse colendum, neque cultum & adorationem
illi debitam posse communicari vili creature; quod
apud omnes est indubitatum: cum enim sit adoran-
dus propter infinitam suam excellentiam, qua nul-
li alteri est communicabilis, constat cultum latræ
nulli alteri posse deferri. Ut autem patet ex ratione
facta, non debetur Deo cultus distinctus propter
diverfa eius beneficia vel attributa; cum non tri-
buerat nisi ratione infinita excellentia simpliciter
& quæ est vnicæ, & quæ saltem debet apprehendendi
simpliciter ut Deus adoretur.

Externa signa quibus aliquem adoramus, non sunt ex rei natura determinata; sed varia esse possunt, ut patet ex Scriptura & vsu gentium; solemus enim aliquem interdum honore ac apertione capit, genitflexione, corporis demissione, osculo manus vel propria vel alterius &c. vnde nisi apud aliquam gentem signa determinata sint assumpta ad cultum alteri deferendum, omnibus illis modis possumus aliquem adorare. Dixi nisi apud aliquam gentem &c. quia cum per adorationem velutius alium honorare & nos illi submittere, pendeat autem ex instituto quibus a cibis alium censeamur honora-re; constat rem publicam posse praescribere signa, quibus alium adoremus; quia constitutione pofta, non erit liberum cuilibet particulari alia signa adhibere saltē in publico: quia huiusmodi signa in tale republica non possunt censer signa submissionis sui & testimonium excellentiae alterius. Quod dicendum est de republica, longe potiori iure dicendum est de Deo; posse scilicet determinare signa quibus adoretur. vbi

Adverte cum externa signa non sint ex se & natura sua determinata ullum cultum in particulari, debere spectari ex affectu exhibentis nam signa ciuius latrie vel dulcie, vel alterius, vel etiam an siue irrisio. Eadem enim genuflexio Deo exhibita ex affectu ciuius qui huiusmodi signum exhibet est adoratio latrie; si exhibeat B. Petrus, est adoratio dulcie; exhibita regi, est signum obseruantiae ciuium & politice. Posunt tamen exterius ex circumstantiis interdum dignificari esse signa huius vel illius cultus, vel etiam irrisio; ut patet in genuflexione militum, qui Marci 15. dicuntur positio genibus Christum adorare.

Non solum signa sunt ex se indifferēta ad quod
uis genus cultus; sed etiam ipsum nomen adorati-
nis, quod non solum sumitūr pro veneratione qua-
Deo exhibetur, sed est generale, ex sua institutione
significans quamcūque venerationem exhibitam.

alteri in signum submissionis, unde non statim ut
in Scripturā, vel etiam in ecclesiastico scriptore le-
gitimū nomen adoratiōis, concludi debet agi de
cultu exhibito Deo, vel etiam in deo religioso, &
multō minus si illud nomen vñspetur a profano
scriptore, sed ex varijs circumstantijs est confide-
randū. Et quidem nomen adoratiōis in Scriptu-
ra interdum sumi pro cultu Deo exhibito notius
est, quām vt pluribus probari debet; ita sumi
Ex. 20. Non adoratis eā. Matth. 4. Dein sumi ad-
oratiōis & illi soli seruēs. Ieann. 4. vēni hora & man-
eſt quando veri adoratores adoratiōi Patrem sp̄iū
& veritati. ibi enim agitur de adoratiōne per sacri-
ficiū, quod vñtioe soli Deo potest exhiberi. Sumi
etiam pro cultu viris sanctis exhibito, patet ex Act.
10. vbi Cornelius procidens ad pedes Petri adorā-
uit eum. sumi pro cultu politico Gen. 23. vbi di-
citur quod Abraham adorauerit filios Heth. cap.
33. Jacob adorauit fratrem suum Esau 3. Reg. 1.
Bethabēc adorauit Danid & alibi. Generalia
etiam sunt Hebrae πατέρων & λαβανών & λαβανών
Καβαδsimiliter & Gr̄ca πατέρων & δακέλεων. quām
Ecclesiasticorum scriptorum vñl. xlii. in accipiatur
pro cultu diuino, seu qui soli Deo exhibetur: &
vñl. verò accipiatur pro cultu qui exhibetur san-
ctis.

ARTICVLVS I.

Vtrum una & eadem adoratione sit adoranda diuinitas Christi & eius humanitas?

RESPONDET vnicam esse adorationem ex Ref. 8.
parte eius qui adoratur; ex parte tamen cau-
sa, post dicti plures adorations. Senfus
posicio-
D. Th.
Catech.

Vult docere quod licet sint plures causae ado-
randi Christum, sit tamen vna persona qua ador-
atur: quod probat in fine corporis ex canone 8. Con-
cilij primi Ephesini, vbi dicitur: *Si quis audierit dicere*
assumptum heminum coadordanum Deo Verbo &c. quasi
alterum cum aliis, & non potius una supplicatione ve-
neratur Emmanuelista, ita quod Verbum eao factum est
anathema sit, idque est de fide contra Nestorium,
qui duas in Christo constituebat personas.

ARTICVLVS II.

*Vtrum humanitas Christi adoranda sit
adoratione Latriæ?*

SVPPONIT ex articulo precedentio adoratio
nem propriè exhiberi subsistenti; partes vero
vel naturas, ut sunt aliquid ipsius subsistenti seu
suppositi, non adorari per se, ea non adorari se-
cundum se, sed coadörari dum adoratur supposi-
tum cuius sunt partes vel natura: v. g. dum adora-
tur homo, coadöratur corpus, similiter & anima;
qua secundum se non adorantur. Quamvis autem
aliquid non subsistens non adoretur per se, potest
tamen alteri esse ratio cur adoretur, hoc prämisso

Responder 1. si humanitas sit obiectum adorationis quod cum Verbo adoratur, eam effec-
dam adoratione Latria, ea nimis quā ipsū Ver-
bum adoratur, cui coadoratur humanitas tanquam
illius natura. Prob. ex Damasc. lib. 4. de fide cap. 2. Damasc.
Responder 2. si consideretur ut ratio adorandi,
c. 1. Ref.

Reponet 2. si consideret utrum
eam non esse adorandam adoratio latrīa, seu
Christum non esse adorandum latrīa ratione hu-
manitatis ornata omni genere gratiarum, sed du-
lia. Vnde in fine corporis dicit, *in scilicet quod una*

¶ eadem per sona Christi adoratur adoratione latræ propter suam diuinatatem, & adoratio duliæ propter per-
fectionem humanitatis.

D V B I V M I.

De adoratione latræ Christo debita.

CONSTAT naturam diuinam in Christo debere adorari latræ, & per consequens Christum ut Deum latræ adorandum. Quæstio verò est num etiam in natura humana sit latræ adorandum.

Dico 1. Christus homo eadē latræ est adorandum quia Christus Deus, est de fide ex Concilio Ephesino can. 8. *Siquis audet dicere assumptum hominem co-adorandum Deo Verbo & conglorificandum & nuncupan- dum. Denique etiam alterum cum altero &c. ac non po- nibus una supplicatione veneratur Emmanuel, & namque a glorificatione dependit iuxta quod Verbum caro sa- tum est, anathema sit. & ex Concilio generali 5. can. 9. Si quis adorari in duabus naturis dicit Christum, ex quo duæ adorations introducuntur, semotim Dei Verbo & semotum hominem, &c. sed non una adoratio Deum Ver- buum incarnatum cum eius carne adorat, iuxta quod san- tie Dei Ecclesiæ ab initio tradidit est, talis anathema sit.* videri etiam potest Trid. sess. 13. can. 6.

Ex primis definitionibus patet vna adoratio Christo impendendâ, ita ut homo non solùm sit coadorandus, id est tanquam persona distincta adorandus cum Filio Dei, sed etiam ut latræ quæ impenditur Filio Dei impendatur filio hominis, cum sit vna eademque persona idque volunt Concilia contra Nestorium, qui concedebat hominem coadorari vna cum Verbo, id est quando adoratur Filius Dei, adorari etiam filium hominis propter habitationem Filii Dei in homine, distinctâ tamen adorazione.

Cum dicimus Christum hominē adorari eadē latræ quia adoratur Christus Deus, non volumus significare humanitatem illi esse causam & rationē ob quam huiusmodi adoratio ei impendatur; cum latræ cōfert solam infinitam & creatam excellen- tiam esse rationem propter quam aliqui deferatur cultus latræ, sed hæc loquendi formâ solùm volumus significare, quod etiam in humanitate subsi- stens latræ sit adorandus, cum etiam subsistens in humanitate sit verus Deus.

Dico 2. eadē adoratio latræ simul cum Verbo adoranda est Christi humanitas. Ita docet S. Thos his articulis, vbi Caius & communiter Theologi tam antiqui quam recētiores, paucis exceptis. Et patet ex can. 9. Concilij 5. generali citati; & postea docent Patres. Athan. lib. de Incarnatione Christi: *quia increati corpus factum est, ideo eius cor- pus dicitur causa factum est; ac proinde illi sacra offeritis, adhucque vobis adorandum, & quæ de causa rite legimus adoratur, & diuina adoratio colitur.* Epiphanius in anacorato notabiliter ante medium; adorans saluatorum incorporatum aut non adorans & c. ecclesiam creaturam adorans ipsum corpus. Ingens autem est causa carum qui talia dicuntur: non rex purpura induitus sed omnibus adoratur; nequid ergo purpura adoratur aut rex & manifestum est quod rex coadoratur autem cum ipso etiam purpura quam gestat. Theodoretus in cap. I. ad Ephes. explicans illud, secundum operationem potentie, &c. ait: *quod sumptuæ ex nobis natura cōsiderat honoris cum eo quod sumptuæ sit participes, ut nulla videatur esse adoratio differentia, & hoc verò omne miraculum superat.* Dam. lib. 3. de fide cap. 8. vnu est Christus, Deus perfec- tus, & perfectus homo; quem adoramus cum Pare & Spiritu vna adoratio cum immaculata carne eius, neque adorabiles carnem esse dicimus; nam adoratur in vna

Verbi hypotesi. videri potest libro 4. cap. 2. Ambros. lib. 3. de Spiritu sancto cap. 12. dicit Ambros. Angelos non solum diuinatatem sed etiam stabellum pedum eius adorare, per quod intelligit humanitatem Verbo vnitam. quemadmodum & plures alij Patres explicant. August. serm. 58. de verbis Domini, sed August. illi replicant & dicent: *quid, quod carnem eius quam creatus esse non negas simul cum diuinitate adorans? & ei non minus quam diuinitati deversis? Respondet: ego dominum carnem in perfec- tione in Christo humanitatem propterea adoro, quod à diuinitate suscep- ta, atque de- tati vnitam est. Plures ab alijs citatos prætereo consiliia docentes.*

Ex quibus deducitur illam sententiam ita videri certam, ut contraria nullo modo possit censeri probabilis; cum Concilia & Patres non tantum vident esse vnam personam in Christo quæ adoratur latræ, sed etiam carnem, corpus, humanitatem vna cum diuinitate adorari, coadorari, camque comparent purpura quæ etiam adoratur cum adoratur rex: comparent etiam throno regio.

Conf. ex eo quod humanitas dicatur sedere ad dexteram Patris, id est, habere gloriam diuinitatis, vt ait Dam. lib. 4. de fide cap. 2.

Huius rei ratio optima est quam indicat Patres: quando adoratur persona, coadoratur ea quæ illam personam afficiunt; vnde quando Christus adoratur latræ propter infinitam dignitatem naturæ diuinæ quæ in illo reperitur, concomitante adoratur humanitas illi coniuncta.

Vt verò patet ex dictis, in hac adoratione humanitas non est terminus primarius qui in se habeat excellentiam propter quam ei tribuatur adoratio, sed est coniuncta illi termino, & cum illo colitur seu coadoratur; & quod cultus latræ persona Christi exhibitus, concomitante comprehendat id totum quod in Christo reperitur, quamvis ratione excellentia diuina; quemadmodum partes coadorantur quando adoratur totum.

Hunc modum adorationis aliqui vocant per accidens, quia videlicet res non adoratur ratione suæ excellentiæ, neque eo cultu colitur per se seorsim sumptuæ; sed coniuncta alteri, cuius excellentia illi est causa propter quam adoretur cum re huiusmodi excellentiam habente. Alij vocant adorari concomitante & per aliud.

Ex quibus faciliter patet responsio ad varia quæ possunt obici: nam dicimus communis illi dicto Scholasticorum & communis illa loquendi forma non designari, humanitatem esse id quod colitur ut Deus, neque id quod propter intrinsecam suam excellentiam latræ adoratur; sed quod propter coniunctionem cum diuinitate, quæ per se latræ adoratur, coadoretur, & ita ut affectus primò respiciat diuinitatem & personam cui inest diuinitas, & ex consequenti humanitatem illi coniunctam.

Ex his deducitur Christum & hominem latræ adorari, si particulariter, ut hominem, non sumatur reduplicatio designans rationem & causam propter quam cultus latræ ei exhibetur, sed sumatur specificatio designans solum naturam in qua tali adorazione colitur.

D V B I V M II.

Vtrum Christo alia adoratio possit exhiberi?

Suppono 1. in Christo non solùm inueniri naturam diuinam, sed etiam humanam, camque esse ornatum omni dono supernaturali non repugnanti statui beatifico & fini Incarnationis: vnde predicta est lumine gloriæ, gratiâ habituali, charitate & simili-

Contraria
sensentia.
nullo mo-
do proba-
bilis.

Dam. lib.

Ratio con-
clusionis.

Humanitas
tantu co-
adoratur.

14.

15.

& similibus ornamentis supernaturalibus propter quæ summa habet excellentiam & dignitatem in suo genere. Eadem maximam excellentiam sortitur ratione unionis sui cù Verbo & cù natura diuina, cùm inde factum sit ut ad esse personale Verbi euerheretur, & modo ita sublimi copularetur natura diuina, ut excellentior cogitari nequeat.

Sæsus questionis.

16.

Huiusmodi adoratio in Ecclesia non est in vnu.

Pecurit num rarioe huiusmodi perfectionum quas in se habet natura humana Christi, & Christus in & ratione naturæ humanae, is coli possit adoratione distincta ab adoratione latræ, de qua superiori dubio.

Suppono 2. huiusmodi adorationem non esse in vnu in Ecclesia: & merito; quia si passim exhibetur, facile posset in animis fidelium refuscitari & fouveri error Nestori assertus duas in Christo esse personas. Adde quod quando in vno & eodem plures sunt tituli honoris, v.g. Regis & Comitis, non soleat ei exhiberi honor ex inferiori titulo cœveniens, sed is qui est proportionatus supremæ eius dignitati & excellentiæ: cum ergo in Christo sit titulus longè eminentior quam sint tituli paulo ante enumerati, merito non soleat adorari inferiori adoratione quam sit latræ; & proinde licet talis adoratio posset quantum est ex rei natura exhiberi, tamen ab ea est abstinentem saltem in publico, ne simplicibus præbeatur scandalum & ingeneretur opinio quod adorans, duas agnoscat in Christo personas. Iis tamen sepositis pertinet quid per se loquendo fieri possit. qua in re duplex est sententia.

17.

Duæ sententiæ de questione Negat Vajq. Lorca.

D. Thom. affirmit.

Prior negat; quam tenet Vasquez disp. 96. cap. 4. pro qua plures citat; licet enim solum videatur agere de humanitate præcisè sumpta, nihilominus totus discursus illius & rationes locum etiam habent in adoratione qua possit exhiberi Christo ratione humanitatis & donorum illius. Tenet etiam Lorca disp. 89. concl. 1. cuius tamen rationes non multum virgent.

Posterior affirmit. Tenet S. Th. art. 1. in corpore cum dicit: honor est reverentia aliqui exhibita propter sui reverentiam. & ideo si in uno homine sunt plures causæ honoris (puta preclaros scientiam & virtus) erit quid illius hominis unus honor ex parte eius qui honoratur; plures tamen secundum causas honoris. homo enim est qui honoratur & propter scientiam & propter virtutem. Si ergo cum in Christo sit tantum una per sona diuina & humanæ naturæ, & etiam una hypostasis & unum suppositum, est quidem eius una adoratio & unus honor ex parte eius qui honoratur: sed ex parte eius quod honoratur, possunt dici esse plures adorationes, ut scilicet alio honore honoretur propter sapientiam increataam, & alio propter sapientiam creatam.

Durand. Caet. Suarez.

Tenet etiam Dur. dist. 9. q. 3. Caet. hic Suarez disp. 53. sect. 2. concl. 2. & 3. Possunt etiam sicutari pro ea auctores, qui tenent Christi humanitatem posse adorari non tantum concomitante modo expicato superiori dubio, sed etiam per se, vt Scotus dist. 9. q. vñca. s. quantum ad ipsum articulum, & plures alii. si enim humanitas possit iuxta illos per se tanquam terminus adorari, poterit etiam Christus tali naturæ prædictus.

Affirmat probabilius. Prob.

Instantia.

Hæc sententia videtur probabilius; quam optimè probat S. Thom. paulo ante relatus. Vnaquæque enim excellentia potest esse aliqui ratio cui honor illi possit exhiberi; cum ergo in Christo inueniantur excellentiae de quibus actum est suppositione priore, potest quantum est ex rei naturæ propter illas honorari & adorari.

Dices id solum videri verum, quando in aliquo non inuenitur sublimior aliqua ratio adorationis;

Si enim inueniatur, potius videbitur irrisio adorare propter inferiorum rationem & inferiorum cultu, ut patet in eo qui Regē, qui simul esset Comes, adoraret non adquatè sua dignitati, compellando cum Illustrissimum Comitem.

Resp. neg. aslumptum, pro quo

Notandum adorationem præsupponere actum intellectus quo excellentia in altero apprehendatur, quæ apprehensio obiectu non semper adquatur perfectioni eius qui adoratur prout est à parte rei; potest ergo ex tali apprehensione sequi motus adorationis illi proportionatus, idque absque iniuria eius qui adoratur; cùm neque per huiusmodi apprehensionem, neque per motum adorationis subsequentem censeat aliquis nullum alium titulum adorationis inueniri in eo qui adoratur, sed ab eo praescindat.

Confit. exemplo adorationis quæ deferri potest Confim. B. Virginis, quia fuit humillima, quia est ornata maximâ gratiâ habituali, & sub Deo sanctissima, quia in gloria omnes Angelos superat: nullus enim potest merito reprehendi qui propter hos & similes titulos adoraret B. Virginem, non considerando in ea matris dignitatem, cum tamen ille titulus communis sensu sit longè altior quam præcedentes.

Ad exemplum Regis qui existimaret sibi fieri in iuriâ si adoraret solum ut Comes, Resp. id non nullus ex conuincere; quia homines non tam spectant quid ex rei natura fieri possit, quam quid communis hominum vnu fieri soleat & debeat: vnde si secus fieri consent se non tam honorari quam cōtemni: Christus vero optimè nouit distinguere titulos quibus circa contemptum adoratio potest sibi impendi.

Cum per adorationem hanc Christus non adoretur propter excellentiam sua diuinitatis & personalitatis, sed propter aliam; patet hanc adorationem non esse cultum latræ, sed quendam inferiorem, etiam eam quâ adoratur propter excellentiam quam eius humanitas fortiter ex vnoione sui cum Verbo & diuinitate: quamvis enim huiusmodi excellentia in genere moris sit longè sublimior & altioris ordinis quam sit excellentia proueniens ex gratia habituali, lumine gloria & similibus donis, non tamen est formaliter infinita, licet intimum ordinem dicat ad excellentiam infinitam, non in diuinam; & ita hic cultus aliquo modo dici possit diuinam excellentiam respicere.

Ex quo deducitur quod non solum dicatur inferior quod sit minoris perfectionis intensius intra eandem speciem, sed quod sit inferioris speciei quam sit latræ. Deo debita ratione infinita excellētia ipsi formaliter intrinsecè, quia excellētia increata longè alter monet ad adorandum id cuius inest intrinsecè, quam ad colendum id quod solum afficit etiam per vnonem substantialem.

Confit. ratione excellentia infinita formaliter Deo inexistens cum colimus tanquam omnium dominum & fontem omnis esse; quâ ratione non colimus Christum propter excellentiam humanitatis ex vnoione cum Verbo proueniens; ergo diuersus modus communicaendi multum potest facere ad diuersitatem cultus, licet ultimæ sit eadē perfectio, & excellentia propter quam cultus defiri videatur. Quod etiam videtur ostendit à similitudinem in actibus amoris Dei super omnia propter infinitam proximi propter eandem bonitatem. Dei extrinsecè proximum afficit; qui actus videntur omnino species differre: quod ex eo potest colligi quod prior sic appretiatu sūmus & iustificet, posterior nō item.

Adverte

Adiuuere tamen hanc venerationem videri pro-
cedere ab habitu religionis; nam religio qua pri-
mariò nos inclinat ad cultum Deo tribuendū pro-
pter infinitam ipsius excellentiam, potest etiā nos
inclinare ad colendum id quod huiusmodi excel-
lentiam respicit, & aliquo modo ab illa afficitur:
cum ergo humanitas Christi, ratione vnonis sub-
stantialis cum Verbo, intimè respiciat excellētiam
increatam, & ex eo capite Christus reddatur ho-
nore dignus, virtus religionis videtur inclinare ad
honorē illi sub hac ratione tribuendum.

Hunc cultum quidam vocant latrām inferio-
rem; alijs hyperduliam. Quidquid sit de modo lo-
quendi, videtur specie differre à cultu qui tribuitur
Deo & Christo proper diu. Nam excellentiam, vt
ex iam dictis patet. Differt etiam à cultu qui potest
eidem exhiberi proper gratiam habitualem & simili-
tudinem dona supernaturalia: cùm hic cultus habeat
rationem formalem obiectuam toto ordine diffe-
rentem & longè sublimiorē quā sit gratia ha-
bitualem & confimiliā dona creata à quibus Chri-
sti anima dicitur sancta: quānus vterque cultus
generali ratione vocetur hyperdulia.

Ex his obiter intelligetur cultum qui defertur B.
Virginis: eo quod sit mater Dei, seu ratione digni-
tatis matris, specie differre ab adoratione, qua ei-
dem tribuitur proper gratiam habitualem & simili-
tudinem dona, quibus ornata; quia prior cultus est
longè sublimior & eminentior, vtpote fundatus in
ratione obiectuā & dignitate moraliter infinita,
quānus vtrq; adoratio possit vocari hyperdulia.

Contra dicta potest obieci quod ea videantur
repugnare Concilijs & Patribus superiori dubio
citatim.

Relp, negatiū: si quis enim attente consideret,
facile perpicet Concilia solum voluisse agere cō-
tra Nestorium, & iuxta sensum eiusdem negasse
plures adorationes posse Christo exhiberi, cūcīcet
cum suppositorum distinctione; similiter negasse
vulnib; propter inūsūbilem adorari, scilicet qua-
si esset diueritas suppositorum, & singula suis
propriis adorationibus colerentur.

Conf. Conc. Ephesinum damnat eum qui dicit
allumpum hominem coadordanum Deo Verbo,
cū tamen humanitas secundum Epiphanium pos-
sit coadorari; igitur signum est Concilium alter
sumpliciter verbum, coadorari, pro eo scilicet quod
est simul quidē adorari, diuerlo tamen cultu tan-
quam per sonam distinctionem. Idem volunt cū ne-
gant in duabus naturis duas adorationes adhiben-
t, solum enim videntur negare duas adorationes
que exhibeantur naturis tanquam seorsim existen-
tibus in eorum natura; nec aliud videntur velle va-
tio illo modo loquendi, & idem inculcandi: modū
vero adorationis de quo presenti dubio agimus nō
attigerunt vel negarunt, tanquam ad rem suā nihil
faciēt, & nihil spectantem ad questionē fidei.

Et quānus ita afferant vnam adorationē Christo
exhibendam, vt conlantur negent duas exhiben-
tias, nihil obstat; quia vt iam diximus semper a-
gunt contra prædictos hæreticos, contra quos vo-
lunt definire Christum vnam adoratione latræ ado-
randam, quā adoratione concomitante adoretur
humanitas; ita nimis rūtū vt Christus non possit in
duas personas diuidi propter diuersas adorationes;
quod nullo modo sequitur ex modo adorationis
de quo in presenti dubio actum est.

Idem etiam potest responderi ad Patres qui
contrarium videntur docere. Potest etiam dici Pa-
tres docere vnam adorationem Christo exhiben-

dam, quia agunt de eo quod spectato vnu communi
debet fieri. Notauimus autem suprà modum ado-
rationis hoc dubio propōsū non esse vñitatum,
nec ita decenter adhiberi posse.

D V B I V M III.

Vtrum humanitas præcisē considerata pos-
sit coli titulis in dubio superiori recensius?

SUPERIORI dubio diximus probabile esse Chri-
stum posse adorari, non solum propter infinitam
excellētiam diuinæ nature ipsi intrinsecè cō-
ueniētē, sed etiam ratione humanitatis tum vni-
tate Verbo, tum gratiā habituā & similibus donis
ornat; ita vt illæ excellētias sint ratio adorationis.
Præfenti dubio inquirimus an non solum supposi-
tum ita possit adorari, verū etiam ipsa humani-
tas, ita vt sit terminus per se adorationis & res per
se adorata.

Id in terminis negat Vafq. disp. 96. citatā cap. 4. Negat
qui plures refert, & videtur confentire S. Th. art. 1. Vafq.
& 2. in corpore, qui censet honorem adorationis
propriè debet hypostasi subsistēti: & art. 2. ref-
ponſione ad 1. explicat glossam quæ videtur contra-
rium sentire, quod non sit ita intelligenda quæ fe-
orū adoretur caro Christi ab eius diuinitate, hoc
enim contingere solum hoc modo si effet alia hy-
postasis Dei & hominis, tenet etiam Caiet. art. 1.
§. circa primam distinctionem.

Affirmat Scotus citatus dubio superiori. Suarez
disp. 53, sec̄t. 3. Lorca disp. 89. num. 12. & alij. Que
sentētia videtur probabilior, pro cuius probatione
Nonandum adorationem & motu submissio-
nis oriri ex actu intellectus quo res concipiatur pre-
dicta aliquā excellētia, & propterea digna adoratio-
nes intellectus verò non solum potest indicare sup-
posita seu personas prædictas excellentia, se etiam
potest conceptu præcisuo apprehendere naturas
secundum se; item apprehendere illas varijs donis
ornatas, & propterea honore dignas. Poterit ergo
voluntas in illas ita consideratas ferri, motu sub-
missionis & exteriora submissioñis signa impera-
re: non ergo repugnat humanitatem Christi ap-
prehendi abstracte à supposito, & illi ita concep-
tus adorationis exhiberi, ita vt sit materia cir-
ca quam versatur adoratio & illius terminus per
se.

Neque id videtur velle negare S. Thom. sed Explicatur
solum docere propriam & vñitatem adorationem D. Thom.
dirigēdām esse ad personam tanquam ad terminum
non ita verò vñitatem ad naturam. Vnde simi-
liter dicimus, quod licet hic modus adorationis
non sit vñitatus, non videatur tamen ex rei natura
repugnare.

Porr̄ h̄c applicari possunt dicta superiori dubio, cūcīcet humanitatem conceptam cum vniōne
hypostatica adorantem hyperduliam, & cultu infe-
riore quam sit latrā strictè lūmpa, qui tamen cul-
tus procedat à virtute religionis, cūm exhibetur
propter excellentiam immediate respicientem di-
uinitatem & dignitatem increatam vt terminum.
Conceptam vero vt ornatam gratiā; &c. adoran-
dam cultū aliquo inferiore, qui sit eiusdem speciei
cum cultu qui sanctis exhibetur, cūm tribuatur
propter confimiles rationes; vocari tamen possit
hyperdulia, quia exhibetur propter eximia huma-
nitas dona.

Contra resolutionē, præter argumentū superiori
P dubio

25.

26.

27.

Aliā hyper-
dulia ado-
ratur hu-
manitas
propter v-
nonem, aliā
propria
gratiam ad
dona.

Obiectio i.

Resp.	dubio factum, Vasquez disp. citata cap. 6. obij cit. 1. plures Patres.	serm. 1. de sanctis Petro & Paulo. Damasc. lib. 4. de fide cap. 16. & 17. & innumeris alijs. plures vide cito. Damasc.
28.	Verum si attente considerentur, facilè aduertetur nihil contra nos facere. Aliqui enim videntur yelle id quod diximus contra Nestorium, scilicet non posse adorari humanitatem seorsim à Verbo existentem, & tanquam naturam suppositi distin- cti à Verbo. Aliqui afferunt quidem humanitatem sedere ad dexteram Patris & participem esse eiusdem gloriae & honoris, non tamen negant modum adoracionis à nobis relatum. 3. aliqui simpli- citer pronuntiant vnam adoracionem exhiben- dā humanitati propter diuinitatem, quia vnu com- muni non decet aliter fieri, ut etiam notauius.	Patet 4. exemplis scripturæ. Iosue adorauit an- gelum, vt patet Iosue 5. 1. Reg. 28. Saul adorauit 10f. 5. Samuel, cùm ei post mortem apparuit. 3. Reg. 18. 1. Reg. 18. Abdias adorauit Eliam, & plures alij adorauerunt tum angelos tum alios sanctitatem præditos: quos tamen scriptura nūquam reprehendit, absq; du- biu reprehensura si cultus & adoratio huiusmodi essent illicita.
Obiectio 2. ex ratione.	Obijcit. 2. cap. 3. §. ad eam verò premittendum, quod quando humanitas adoratur propter vnu- nem sui cum natura diuina, adoratur quia sanctifi- cata deitate; ergo deitas debet adorari; & igitur eo casu non adoratur alia adoratione quam latræ, de qua dubio 1. Antecedens prob. natura humana in Christo vñcta est diuinitate tanquam oleo, & à diuinitate tanquam à causa formaliter oritur illa de- nominatio sanctitatis in humanitate. Conseq. ve- ro prob. si humanitas adoratur quia sanctificata, adoratio terminatur ad hunc effectum formalem; ergo etiam comprehendit causam formalem, scilicet deitatem sicut in tali casu proposito deitas debet adorari, quemadmodum si iustitia esset ca- pax adoracionis, qui adoraret hominem iustum seu propter iustitiam, ipsam quoque iustitiam adoraret.	5. Idem patet ratione: vnicuique potest tribui cultus propter excellentiam, cùm ergo in sanctis re- periatur maxima excellentia, per quam nobis sunt su- periores, possumus eis in interiori affectu honoris signa exhibere, quibus nos illis submittamus, & proinde possumus illos honorare.
Resp. 1.	Resp. ad antecedens in figura negatiæ; nam im- media ratio propter quam adoratur, est ipsa v- nio, licet quia ipsam vni immediatum ordinem dicit ad Verbum diuinum & diuinitatem, in tali adoratione habeatur respectus ad diuinitatem; nde neglecto antecedente.	Cùm verò eorum excellentia sit longè sublimioris rationis quam excellentia qua oritur ex donis naturalibus & aliqua naturali perfectione; sequi- tur cultum illis solitum exhiberi non esse cultum ciuilem & cuiusdam ciuilis obseruantæ, sed esse longè excellentiorem & procedere à virtute diuinæ et ab obseruantia politica; etiam in inferiori cultu latræ, seu eo qui tribuitur Deo propter in- finitam eius excellentiam. Est ergo cultus sacer qui in sanctis respicit excellentiam supernaturæ crea- tam propter quam adorantur, et que inferior cultu diuino, superior politico; qui non procedit à virtute religiosæ, sed ab aliqua inferiore subor- dinata religioni; quemadmodum & ipsa obiecta inter se aliquo modo subordinantur.
29.	Resp. 2. negando priorem consequentiam; ad cuius probationem dico, adoracionem nō necessari- o terminari ad totum compostum ex re que dici- tur adorari & causa propter quam adoratur: non inquam necessariò ad totum terminari tanquam ad rem adoratam, seu materia adoracionis, sed pos- se respicere id quod afficitur tanquam obiectum quod adoracionis; ipsam verò formam, tanquam rationem propter quam alterum adoratur; licet non sit terminus in quem feratur adoratio.	Aduerte tamen hunc cultum interdum vocari religiosum, quia differt à politico principibus ex- hiberi solito, & est sacer; itē quia rebus sacris ma- xime peragitur; 3. quia ratione quādam peculiari cedit in Dei laude & gloriam vt docent varijs Pa- tres 4. adde excellentiam propter quam hic cultus desertur, esse participationem quandam pecula- tum diuinæ excellentiæ, ob quam eximio quādam modo dicuntur filii & amici Dei.
30.	Eustathius & Vigilantius non vi- dentur ex prelise negare, san- ctos esse adorandos.	Ex his patet solutio fundamenti hereticorum, qui docent, solum posse esse cultum duplicitis gene- ris, scilicet religiosum, quo Deus colitur; & ciuilem seu ciuilis obseruantæ. Nam ex dictis patet dari tertium quendam medium, quem Scholastici distinctionis causa vocant cultum dulicem seu du- liam, per hoc intelligentes honorariam ferunt ut in inferiori latræ.
Nicleſtia.	De fide effi- posse liciti- tē adorari. 7. Synod. Tridem.	De hac inferiori adoratione intelliguntur Patres cūm docent sanctos esse adorandos; quibus nō re- pugnant alijs, qui id videntur negare, nam posterio- res non intendunt negare posse sanctis exhiberi a- doracionem eamque ciuili superiori; sed solum volunt non posse illis exhiberi perfectissimam, quæ soli Deo debetur; quod est obseruandum ad conciliandam varia tum scriptura tum Patrum loca.
Hieron. August.	30. De fide effi- posse liciti- tē adorari. 7. Synod. Tridem.	Ex dictis his dubijs facile patet 1. B. V. deberi cultum & adoracionem plus quam ciuilem, & qui- dem adorandam cultu eiusdem speciei cum ad- oratione qua sanctis exhibetur, si spectentur dona eius supernaturalia, gratia, gloria; quamvis etiam propter illa dicitur colenda hyperdulia, non quod cultus diversa speciei illi debetur propter doma huiusmodi, sed quod illi debetur eximius intra il- lam speciem, eō quod dona gratiae & gloria in B. Virgine sint eximia.
		Quod si in eadē B. Virgine consideretur dignitas matris, est colenda hyperdulia distinctæ speciei;

cum illa ratio matris Dei sit ratio toto genere di-
finita & longe sublimior quam sint illa dona
creata.

Patet 2. non tantum sanctos cum Christo re-
gnantes posse sacro cultu adorari, sed etiam eos qui
nobiscum in terris degunt quos possumus venera-
ri propter sanctitatem & alias rationes supernatu-
rales. Patet exemplo Abdia qui adorauit Elizam;
item exemplo filiorum prophetarum qui adorau-
erunt Eliseum 4. Reg. 2. quia intellexerunt spiri-
tum Eliz super eum requieuisse. Quanquam cul-
tus solius exhiberi defunctis soleat esse longe fer-
uentior & submissior, cum hi sint Deo infestabili-
ter conuenient.

Contra resolutionem Odisicitur 1. Deut. 6. dicitur: *Ieronimus Domum tuum timebis, & illi soli seruies. vbi particula, sinebus sumi pro adorabis*, patet ex Matth. 4. vbi diabolus petenti a Christo adorationem, ref-
pondit Christus scriptum est: *Domini Deum tuum adorabis & illi soli seruies*; igitur non licet sanctos a-
dorare. Conf. loco Matth. citato diabolus videtur
tantum communem quandam adorationem & ge-
nuflexionem petiisse *et genuvor*, & tamen a Christo dicitur adorationem soli Deo exhibendam. vbi tacitè indicat Deut. 6. præci pvt nulli preter-
quam Deo adoratio tribuatur.

Resp. 1. verba ita generaliter accipiuntur, con-
duendum esse nullum planè cultum etiam ciuilem
posse hominibus exhiberi, quod non admittunt ha-
retici, & exemplis scripturæ & vñi communi om-
nium gentium repugnat. Si dicant locis citatis agi
de cultu sacro, cum q; soli Deo deferendum. Res-
p. 1. etiam facilitate dici, agi de cultu quodam supre-
mo, & alicui tanquam supremo Domino exhiben-
do, & agi de seruitute quam creatura suo creatori
debet exhibere.

Resp. 1. aliquos censere priori parte non pro-
hiberi cultum & adorationem sacerdotum, èo quod
in ea parte non ponatur solum, sed in posteriori, in
qua agitur de adoratione Deo debita. Quod pot-
est confirmari ex versione 70. qui pro seruies, po-
nunt *et genuvor*, que vox ex sua origine indifferens,
vñi scripturæ communius accipitur pro cultu su-
premo.

Verum videtur solidius etiam priori parte pro-
hiberi adorationem cuius ibi fit mentio, & scri-
puturam velle eam soli Deo exhibendam, atq; adeo
priori parte sententia in implicitè contineri parti-
culam solum; (quemadmodum in hebreo implicitè
continetur in posteriori, in qua non habetur parti-
cula soli, sed addita est 70.) quod patet ex circum-
stantijs textus, nam verus Deus opponitur Diis
gentium, prohibeturque ne adoratio, scilicet Deo
debet, illis exhibetur. Ex quo constat per adora-
tionem loco Deuter. citato intelligi supremum
adorationis genus, & proinde illo modo loquendi,
Deum Orientum adorabis, implicitè negari hu-
iusti cultum alijs deferendum. Catholici vero
non censent hunc cultum posse sanctis exhiberi;
cum nullo modo existimant illos esse Deos (& ip-
sum hæretici debeat fateri illos vero Deo non
opponi) sed solum posse exhiberi inferiorem, fa-
cium tamen & superiori cultu principibus exhibi-
beri solito, propter rationes præfentib; dubio allatas.

Conf. illi prior pars ita intelligeretur, Christus
Matth. 4. minus sufficienter vñus fuisse diabolo
respondibile, cum dici posset in loco Deut. non pro-
hiberi ut adoratio, de qua ibi est sermo, etiam alijs
exhibetur; igitur ex Christi response datur
intelligi quod prior pars sententia Deut. intelli-

gatur de supremo adorationis genere; de quo in-
telligunt Maldonatus & Lucas in caput Matthæi
citatum, & tam apud Matthæum quam in Deut.
priori partem intelligunt cum particula, soli.
Igitur ad argumentum

Resp. 3. negando conseq. quia in loco citato
Deuter. solam prohibetur ne vñi alteri exhibeatur
suprema illa adoratio soli Deo debita; quod mini-
mè faciunt catholici, dum sanctos adorant.

De hac suprema adoratione intelligitur etiam
responsio Christi Domini Matth. 4. quia sciebat
diabolus diuinos honores appetere, qui etiam per
genuflexionem possunt exhiberi. vnde non obstat
quod in greco habeatur *et genuvor*, quia vt nota-
vimus dubio initio questionis moto, tam signa
quam nomina sunt indifferētia ad quodvis adora-
tionis genus. Porro diabolus diuinos honores ap-
petitissime faciliè potest persuaderi, ex eo quod ostendit
omnia regna mundi & illorum gloriam; scilicet
tanquam sua, & in qua supremum haberet
dominium, & proinde voluerit tanquam supre-
mus Dominus adorari.

De eodem latræ cultu intelligitur illud Apo-
stoli 1. ad Timoth. 1. *Soli Deo honor & gloria; & il-*
lud ad Galat. 4. Iis qui natura non sunt Di seruies, scilicet illis tanquam Diis honorem exhiben-
tes.

Nec obstat quod in greco habeatur *et genuvor*,
quia illud verbum potest significare seruitutem
& cultum latræ: & in prædicto loco sumi pro
cultu latræ videtur ex eo patere, quod Apostolus
agat de cultu quem gentiles Diis per sacrificia
exhibebant.

Obijcitur 2. Esther 13. Mardochæus dicit: *scis*
quia non pro superbia & consumela, & aliqua gloria cu-
*piditate facies in hoc, ut non adorarem Aman superbi-
sum libenter enim pro salute Israël etiam refugia pedum*
esus deo scilicet paratus effem) sed timui ne honorem Dei
mei transferrem ad hominem, & ne quemquam adorarem
excepto Deo meo. atqui Aman non videtur exigit
cultum latræ; tum quia solum exigit cultum
quem rex Assuerus ei exhiberi præcepérat; tum
quia nullo modo est verisimile principem alteri
subiectum voluisse tantum honorem sibi deferri,
quem ne quidem ipse rex sibi deferri imperaret; ergo
signum est non licere sanctos adorare.

Resp. 1. etiam hoc argumento posse concludere
quidem licere principibus cultum ciuilem exhibe-
re; quod & falsum est, & non admittunt hære-
tici.

Resp. 2. cultum quem negavit Mardochæus
Amani exhibere fuisse latræ. vt satis patet ex ipso-
met textu & passim tradunt Doctores; atque ita
hic *scilicet nihil* facit contra catholicos, neque
Mardochæus in detrectando honore præscripto im-
prudenter se gessit, de quo videtur dubitare Caiet.
22. q. 84. art. 1.

Quia vero videtur obstat ratio facta, res duo-
bus modis potest explicari. 1. si dicamus Amanem
verè exigit diuinum honorem & cultum Deo
dibitum, quod censet Bellarm. lib. citato cap. 14. §.
ad quattuor argumentum; & fuisse Serrarius in libri
Esther caput 3. q. 3. qui docet Persarum reges di-
uinos honores sibi vendicasse, & quibus voluerent
similiter deferri decreuisse; quod ex pluribus his-
toricis probat: hoc si verum est, res est clara, & ra-
tio in contrarium allata corrut.

2. Si dicamus neq; Assueru decreuisse Amani di-
uinos honores, neq; Amanem eos exigit; exigit
tamen eum honorem cōmuniter sibi exhiberi, scil.

genusflexionem (vt patet ex cap. 3.) qui à Iudeis non soleret alijs communiter exhiberi quam Deo; & ideo Mardochæum Iudeum noluisse illi huiusmodi honorem exhibere, né cultum consuetudine populi Iudaici Deo applicatum in hominem træficeret, eumque videtur latræ adorare cum scandalo Iudaicorum; quod colligi potest ex cap. 3. vbi Genusflexio pueris regis dicentibus, *cur propter ceteros non obseruas iudicatum regis?* dixit se Iudeum esse, quasi dicere se non posse eum cultum homini communiter deferre, qui vñ & consuetudine Iudeorum soli Deo communiter exhiberetur per modum ordinaria reverentia. Dixa, *communiter*, quia varij auctores notant principes aliquando graui ex causa etiam à Iudeis genusflexione adorari posuisse, non tamen ita factu communiter & per modum reverentia ordinaria, videri possunt Suarez disp. 52. sect. 1. ad 1. Vasquez disp. 107. cap. 3. ad 1. Delrio in caput 49. Genes. num. 22. & seqq.

Obiectio 3. Obiectio 3. Act. 10. cùm Cornelius Petrum adoraret, Petrus eum prohibuit; similiter Paulus & Barnabas prohibuerunt cùm idem tentarent Lycaones Act. 14.

Resp. ad posterius exemplum Lycaones existimasse Paulum & Barnabam Deos esse, & tanquam talibus voluisse sacrificare, quod merito eis est prohibitum. Ad prius dico Cornelium ea in re non peccasse, neque à Petro reprehensum quasi peccasset, sed Petrum solum ex modestia hunc cultum repudiasse, vt sacer sit inter homines.

Obiectio 4. Augst. Obiectio 4. Augst. Act. 19. cùm Ioannes vellat Angelum adorare, ab illo est prohibitus dicente; *vide ne feceris.* Aug. q. 61. in Genesim c̄set id propterea dictum ab angelo, quod existimat illū esse Deum, & ideo voluisset latræ cultum exhibere.

Communior tamen & verior sententia est Ioannem non errasse in conditione angelii, nec voluisse eum tanquam Deum adorare, atq; adē non fuisse ab angelo prohibitum quasi in eo peccaret; sed quod angelus recusauerit se ab eo adorari, vt ostenderet quanti homines faceret postquam natura humana euæcta est ad esse personale Verbi; & presentem quātū faceret Apostolos & ministros Christi & principes Ecclesiæ. Conf. i. ex eo quod angelus addidicit, *conferens tuas suas.* Conf. 2. ex cap. vltimo, vbi angelus renuit similem honorem sibi exhiberi; non potest autem dici Ioannem eo loco hæc siue angelum quæ vellet adorare.

Obiectio 5. vñ Patres qui negant sanctos, creaturam, martyres adorandos.

Resp. ex dictis illos non negare sanctis inferiorem cultum & honorem posse exhiberi, cùm pluribus locis tradant eos posse adorari, sed solum negare cultum & adorationem latræ.

ARTICVLVS III.

Virum imago Christi sit adoranda adoratione latræ.

PRAEMISSA distinctione imaginis in quantum est res quædam materialis, & in quantum consideratur tanquam imago & representatio alterius.

Respondeat imagini Christi prout est res quædam putata lignum pictum &c. nullam rationib[us] reuerentiæ cùm reuerentia soli nature rationali debeat: imaginis vero considerata tanquam imagini, seu prout est representatio alterius, exhiberi eandem reuerentiam quæ exhibetur prototypo, & proin-

de imaginem Christi esse adorandam adoratione latræ, quæ res paulò latius est ex. n. in. n. simili. ter & solutiones argumentorum, & agendum de cultu & adoratione imaginum.

D V B I V M . I.

Virum usus imaginum sit licitus?

PRÆTER Iudeos & Mahometanos plerique heretici, tam antiqui, quam recentiores, damnant imaginum cultum. Nam vt omittant Manichæos & Marcionistas, quos Thataius in 7. Synodo act. 1. testatur respulisse imagines; & alios: Leo I. Mauricus imagines honorari prohibuit, vt testatur Zonaras in eius vita & alijs, & iussit auferri, vt docet Adrianus 1. in suo scripto de imaginibus ad Imperatorem Constantinum, & Irenei eius matrem, in 7. Synodo act. 2. Videri potest Baronius tom. 9. anno 11. Leonis.

Illi impiatum fecutus est filius Constantinus Copronymus, & plures imperatores suos cestores, quos refert Bellarm. tom. 1. controversia generali 7. lib. 2. qui est de cultu imaginum cap. 6. & tandem superiori sculo & hoc, apertum bellum contra imagines mouent heretici, è quibus Galinus, vt videtur est lib. 1. institutionum capit. 11. Quibus non obstantibus

Dico vñ imaginum per se loquendo esse licitum & honestum. Est de fide definitu in 7. Synodo act. 2. & patet ex vñ toto Ecclesia.

Prob. 1. ex facto Christi Domini, qui facie sua impressam imaginem in linteo misit ad Abagari regem Edeffæ, vt testatur Dam. lib. 4. de fide cap. 17. & oratione 1. de imaginibus post medium 3. per quam ciuitas Edeffæ futurab in credidio liberata, vt refert Euagrius lib. 4. historiæ cap. 2. 6. & quā Leo lector in 7. Synodo act. 5. testatur se vidisse.

Præterea ipsius Christi tempore statua eiusdem fuit erecta à multere, quæ à fluxu sanguinis fuerat per eum liberata, cuius imaginis mentionem facit Dam. oratione 3. de imaginibus. Eusebius lib. 7. historiæ cap. 14. & alijs.

3. Est antiqua traditio sanctam Christi faciem in linteo tempore passionis fuisse expressam, quæ etiam hodie assertur Rômæ in basilica principis Apostolorum, & interdum populo ostenditur.

4. Nicodemus dicitur quandam Christi imaginem efformasse, in qua Iudei per ludibrium Christi passionem renouarunt; ex qua percussa exiuit sanguis & aqua, vt haberetur in quodam sermone citato à 7. Synodo act. 4. sub nomine Athanasi. Plura passim ab auctoribus referuntur que breuiatis causa prætereo.

Prob. 2. ex sanctis Patribus, quorum pleraque testimonia afferuntur in 7. Synodo act. 4. ex Basilio epistola ad Julianum apostolam, in qua probat imaginum caufam & historias. Gregorio Nysseno in oratione de pictura in qua Iacob à patre immolabatur, vbi dicit, *vidi sepius inscriptionem imaginem, & sine lacrymis trahi non potui.* Damasc. orationibus pro imaginibus, & alijs ex quibus infra probabimus imaginum adorationem. Videri potest epistola Adriani 1. ad Constantinum Imperatorem pro imaginibus, quæ habetur actione 2. 7. Synodi, in qua docet venerandarum imaginum receptionem esse iuxta antiquam sanctorum Patrum traditionem; pro qua sententia plurimos Patres in superioribus adduxit.

Prob.

Prob. 3. ratione. i. viris præclaris & de republica bene meritis distante lumine naturæ statuæ honori causa possunt erigi, vt testatur recepta totius orbis confitudos ergo ad declarandum honorem quem sanctis de Ecclesia bene meritis deferimus, possumus eorundem imagines efformare.

4. 2. Imagines nos excitant ad amorem sanctorum quos representant; sicutur eorum vñs non potest dici illicitus.

3. Excitant ad eorundem imitationem: dū enim præclara gesta sanctorum nobis per picturas &c. representantur, potest in nobis excitari feruens de fidem heroicæ eorum virtutes imitandi. Conf. quotidianæ experientiæ constat picturam non minorem vim habere ad mouendum quam historiam; vnde & à S. Gregorio lib. 9. epistola 9. pictura voluntariatur idiotarum & rudium libri.

4. Pictura reuocant in memoriam diuina beneficia collata Ecclesiæ ministerio sanctorum.

5. continent quandam fidei nostra professionem: dum enim imagines sanctorum efformamus, probamus fidem quam illi sunt amplecti. Plurimæ alia sunt imaginum vñtilates, de quibus videri potest Trid. sess. 25. de invocatione sanctorum; Molanus ante librum i. de imaginibus, qui decem ex Sandero ponit sacrarum imaginum vñtilates.

Ex quibus omnibus aperte constat vñsum imaginum non esse intrinsecæ & ex rei natura illicitum. Quod etiam probari potest ex eo, quod alioqui ari pingendi & sculpendi esset illicita; cùm intrinsecum ordinem dicat ad vñsum imaginum: nam si vñsum imaginum sit natura sua illicitus, aperte sequitur artem illas efformandi ex se & intrinsecæ esse illicitam. At qui consequens nullo modo dici potest, cùm repugnet communissimo hominum conceptui & omnium gentium existimatio. Præterea hoc ars diuinitus quibusdam est infusa, vt patet Exod. 31. & 35. scilicet Bezaleel & Ooliah.

Idem vñsum imaginum non potest dici malus, quia prohibitus, saltem in lege noua; cùm neq. ex scriptura, neque ex traditione &c. talis prohibitus potest ostendi.

His omnibus ad probandum vñsum imaginum esse licitum & honestum, addi potest quod principes iconomachi diuina vñtione correpti horrendam mortem appetierint.

Porro ex dictis apparet non tantum esse licitum vñsum imaginum in quibus notatur historia, sed etiam aliarum, cùm etiam ex alijs pleræque vñtilates relatæ sumi possint, & constet ex dictis alias aliquando depictas.

Ex dictis latè constat licere depingere Christi imagines patet ex historijs allatis; item & 7. Synod. act. 7. in definitione fidei, ex Trid. loco citato. Denique ex sensu & praxi totius Ecclesiæ.

Neque quidquam contra hanc certam doctrinam valet, quod obijcabant antiqui hæretici; nimirum hac ratione Christum diuidi; id enim falsum est: cùm Ecclesia per picturam sub forma corporæ veluti rudi populo totum Christum representare, non vero illum diuidere: quemadmodum depingens Imperatorem, per imaginem mortuam non intendit eum mortuum representare. Et sanc non opus est vt res alijs representant habeat physice in se omnes conditiones rei representatæ, ad hoc est dicatur eam representare; alioquin nullam substantiam possemus nos vel Angelis intelligendo representare, cùm omnis nostra intellectio sit accidens: non possemus intelligere res vita carentes,

cùm nostra intellectio sit opus vñtæ, imo nec Deus possit res creatas intelligere, cùm eius intellectio sit res increata, & proindenon habens in se formulariter conditionem rei intellectæ, hæc omnia apertere sunt falsa, & repugnant partim experientiæ & communis conceptui; partim principijs luminis naturæ.

Quæritur vero an liceat imaginem Dei pingere? Id neq. non solum hæretici, sed etiam aliqui catholici; quibus Dur. dist. 9. q. 2.

Sed contraria sententia est omnino verior & communior Doctorum. Patet ex praxi communis, quam Ecclesia nullo modo reprehendit, sed tacite approbat, dum Trid. loco citato monet. *S. aliquando historiæ & narrations sua scripturæ, cùm id indolentia plebi expediet, exprimere & figurare congerit; doceatur populus, non propterea diuinitatem figurari, quasi corporis oculis conspicere, vel coloribus aut figuris exprimere posse, quibus verbis satis indicat imaginem Dei posse depingi, cùm moneat ut per pastores occurratur falsæ persuasiōne diuinitate, si qua timeri posset.*

Prob. 3. vñterius ea sententia: possunt efformari imagines angelorum, qui tamen sunt incorporei; igitur quod Deus sit incorporeus, non obstat quod minds liceat eius imaginem pingere. Conf. cùm Deum intelligimus, simul per phantasiam formamus confusam aliquam eius imaginem; quidni exteriūs aliqua formari possit?

Prob. 2. Spiritus sanctus incorporeus apparuit in specie columba; quidni ergo in eadem specie depingi potest; & per consequens quidni potest Deus depingi corpore specie?

3. Scriptura frequenter membra Deo tribuit; ergo potest per picturam sub similibus membris representari: vt enim patet ex dictis, Catholici per huiusmodi imagines, quibus Deum nobis representant, non intendunt docere diuinitatem esse corpoream, vel posse coloribus exactè representari, sed solum volunt confuso modo & analogicâ representatione Deum referre, vt animus ad eius cultum excitetur.

Dices scripturam quæ membra Deo tribuit tolere erroris periculum, dum aperte docet illum esse incorporeum.

Replica. Resp. idem periculum tolli posse & debere per Pastores, vt monet Trid. supr. Vnde occasio erroris, quam dicuntur imagines Dei præbere, non reddit earum vñsum intrinsecæ malum; cùm vt dictum est, huiusmodi erroris facile tolli possit.

Conf. 1. ex contraria positione omnia creata dicenda essent ex se & intrinsecæ mala; cùm nihil sit quo homo non possit suo vñtio abuti, & ex quo non possit sumere erroris & peccati occasionem. Sed aliud est rem quampli natura sua proxima, huiusmodi præbere occasionem; aliud vero hominem sua malitia interdum, ex re quampli illam accipere.

Conf. 2. longè plures conantur suos errores probare ex scriptura quædam ex picturis, vt patet ex variis hæreticorum erroribus ergo si eo non obstante scriptura non potest censeri mala; non potest etiam censeri illicitum formare Dei imagines, per quas mens tendat in Deum, & exciterit ad eius morem & venerationem, & gratiarum actionem pro beneficijs acceptis.

Prob. 4. Deus in antiquo testamento apparuit in forma hominis, vt patet ex cap. 7. Danielis; ibi enim narratur apparuisse in forma sensi &c. ergo potest in eadem forma depingi.

Nec obstat quod forma externa in qua Deus olim apparuit non fuerit ab eo hypotheticæ assumpta;

*Quæst. Catholicegarunt
Deū posse
pingi, sed
immetio.
Durand.
Prob. ex v.
li. Ecclesiæ
Trident.*

*Aliæ ratio-
nes.*

*Script. fre-
quenter
membra Deo
tribuit.*

*Deus olim
apparuit in
formæ homi-
nis.
Dan. 7.*

quia efformans huiusmodi imaginem per quam hæc apparitio representatur, nullo modo intendit significare illam formam fuisse hypostaticè allumptam, sed simpliciter docere, quod Deus dignatus fuerit apparet.

Non etiam obstat quod apparitio facta fuerit ad designandum aliquem Dei effectum: id enim per imagines designari potest; & qui docebit quisnam sit ille apparitionis effectus, poterit etiam docere eum per imaginem designari. Adde quidquid demum sit de fine apparitionis, Deum verè apparuisse in forma corporea; qui proinde per imaginem confuso quodam modo possit representari.

Obijcitur 1. Isa. 40. dicitur, *Cui similem fecisti Deum aut quam imaginem ponitis ei?* & cap. 46. *Cui similastis me?* & *adquasiis, & comparasti me & fecisti similem?* non ergo licet similitudinem Dei seu imaginem efformare.

Resp. negando conseq. nam Deus per Prophetam tantum intendit reprehendere idola gentium, qua imitabantur Iudei; & vult ex Dei operibus, sapientia, potentia &c, ostendere nihil ei comparari. quare neque ea qua continet tantum Dij posse ei esse similia, cum nihil possint, non possint quidquam producere, conseruare, iustare. Priori etiam loco docet nos posse dari imaginem Dei ab artifice confitam, qua perfectè illum representet.

A. 17. Simili ratione dixit Apostolus Act. 17. *Genu ergo àm simus Dei, non debemus, estimare auro ant argento ant lapidi sculpturæ artis & cogitationis hominis Diuinum esse similem.* quibus verbis solùm vult reprehendere Athenienses qui existimabant diuinatem suam similitudinem inesse, quod refutat Apostolus. *Venitum nihil horum volunt iij qui censem posse efformati Dei imaginem, pro quo*

Notandum triplici modo vel fine imaginem Dei posse à nobis efformari. 1. ita ut exactè velimus Dei formam exprimere. 2. ad representandam aliquam figuram in qua Deus dignatus est apparere. 3. ut ex sensibili Dei forma & imagine possimus aliquo modo ad eiusdem Dei cognitionem & formam inuisibilēm ascendere. Summæ quidem dementia est velle Dei similitudinem primo modo efformare: nihilominus est licet alij modis imaginem Dei ponere, quod tantum volunt autores huius sententia & praxis Ecclesiæ.

Obijcitur 2. in 7. Synodo 2. 5. dicitur angelos pingi posse quia sunt corporei: ex quo videtur colligi à contrario Deum non posse pingi, quia est incorporeus.

Resp. rationem allatam propter quam angeli pingi possint, non esse Concilij, sed cuiusdam Ioannis Episcopi Theſſalonicensis, qui eā in parte variòrum sui temporis sicutus est opinione. Verè in licet Concilium approbet illius conclusiōnem, non tamen approbat rationem quæ falsa est: & quamvis est vera, non posset solidè inventum probare. Nam si angeli prædicti essent corpore, illud est tenui, & quod sub aspectum non posset cadere, & proinde de pingi non posset.

Obijcuntur 4. varij Patres, qui censem non licere imaginem Dei efformare.

Resp. illos Patres intelligi de imagine per quam conuenit Deum exactè representare; seu, velle non posse pingi imaginem quæ Deum exactè representet, ut supræ est explicatum; quod quantum in se erat facere intendebant Gentiles, qui putabant suos Deos prædictos forma humana vel si-

mili, quæ exactè per pisturas vel statuas posset representari, quod de vero Deo putare est impium.

Contra ipsam dubij resolutionem Obijcitur id quod habetur Exod. 20. *Non facies tibi sculpitile, neque omnem similitudinem quæ est in celo desuper & quæ sunt in terra deorsum, nec eorum quæ sunt in aqua sub terra.* Conſimilia habentur Deuter. 4. & 5. ex quibus potest colligi vsum imaginum non esse licet um.

Resp. non aptè colligi prædictum vsum esse natura sua illicitum, vel in noua lege prohibitum. quod dico, quia int̄ Catholicos controvèrtitur, utrū in lege veteri fuerit prohibitum statuas & imágines efformare.

Varii tum antiqui tum recentiores existimant loco citato Exodi solūm prohibiti id quod alia legi nature est vetitum, scilicet confidere sculptilia ut et tantum Nomen Alium adorant, & cum existimatione quod iis insit aliquid diuinum, prout Ethnici faciebant; quod videtur deduci ex loco citato, vbi dicitur; *Non habebis Deos alienos eorum me, non facies tibi sculpitile &c, non adorabis eis neque coles.* Egosum Dominus Deus tuus, foris, zelotes, quasi dicitur, neque interior aſſectu & estimatione, neque operè externo habebis Deos alienos præter me, &c. quia ego Dominus solus Deus, id est, meum honorem ad alium non transferetis, id confimili modo videtur inculcari Leuitici 26. & Deuter. 4. & 5. vbi obiter

Notandum iuxta hanc sententiam & explicacionem particulam illam, neque similitudinem, non continere aliquid à priori distinctum sed esse repetitionem prioris partis, quod sepe fieri solet in scriptura, ad maiorem rei de qua est sermo inculcationem.

Ali quo citat & sequitur Valsq. disp. 104. cap. 2. censem in lege veteri vsum imaginum suis prohibitum, scilicet lege positivæ diuinæ, Deo ita disponente eo quod populus Iudaicus esset ad idolatriam proclivis, ad quam etiam gentium consuetudine abripiebatur. Iuxta hanc sententiam particula, neque similitudinem, continet aliquid distinctum à priori particula; ita ut per sculptile intelligantur idola & effigies falsorum Deorum, quarum vñs iure naturæ est vetitum, per similitudinem verò intelligatur imago vera.

Ex quibus patet ex neutra sententia quidquid posse concludi contra nostrā resolutionem & doctrinam catholicam. Non enim sequitur vñm imaginum esse naturā suā illicitum eo quod sculptilia sunt illicita; nam imagines non sunt sculptilia. Similiter non sequitur si Iudaicus fuerit prohibitum in veteri lege efformare imagines, id ipsum in noua lege prohiberi, cum illud præceptum fuerit solūm ceremoniale, & solūm spectaret ad populum Iudaicum, quod proinde cessat in noua lege. Et hec abunde sufficiunt ad solutionem argumenti, in quo vim magna ponunt hæretici.

Ceterū queri potest quid videatur probabilius? an inquam loco citato Exodi solūm continetur id quod lege naturæ est prohibitum; an verè alij quod præceptum lege positivæ impostum, utrumque sunt Doctores: pro vtrâque parte citantur Patres: pro neutra parte appetat conuincens ratio.

Sententia quæ censem ferri præceptum lege positivæ videtur suffragari. Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 22. qui de Moys & Elia cognitis à S. Petro in transfiguratione, quānam nullam eorum vidisset similitudinem, ait: *nece nūc imagines eorum vel statuas populus habuisset & similitudines lege prohibente.* Videtur etiam suffragari Damasc.

oratio

36.

Obiectio contra dubij resolutionem. Obiectio contra dubij resolutionem.

Ex 20. De 4. 5. R sp.

De vñsum

gñū in ab

iqualege

57.

Contraria

De vñsum

gñū in ab

iqualege

58.

Valsq. cō

ser in legi

aniquarē

etim. sculp

tim. ima

giam.

Locus Exo

dis 10. nos

fici. conti

nentio

nem.

Deprop

ta conti

nentio

dam.

dam.

dam.

dam.

oratione 1. de imaginibus dicens, *Iudeis igitur quan-*
do ad finalia a celenda erant propenitores, hoc in sua sumi-
nibus autem quibus, ut theologicè loquar, datum est ut
superflue sum errorum fugientes & veritatem cognoscen-
ti per eum Deo versemur, cùque soli serviamus, & per-
fectas diuinae notitiae diuinas ossiquas ur, infantiamque
prætrecentis in vitrum perfectum euadamus, non sumus
amplius sub pedagogo &c. id est, sub legis antiqua
prohibitione, vbi censet prohibitum Iudeis ima-
gines efformare, & causam legis recenset.

Cum vero obiectum inde sequi esse vnde dicim
præcepta decalogi, respondent aliqui negando fe-
quelam, dicimque partem cirratam esse appendi-
cēm primi præcepti pertinētem ad eandem vir-
tem.

Obiectentibus etiam ex Irene lib. 4. cap. 31. &
alij quod omnia præcepta decalogi sint natura-
lia, præter determinationem de sabbato: Repon-
tent esse quidem naturalia quoad ea quæ præci-
pue in illis continentur, tamen in primo esse ali-
quid per modum additamenti quod sit ceremonia.

Aduertendum etiam hanc sententiam non ita
intelligendam, quasi omne genus picturam &
figuram esset prohibitum, cum constet Salomo-
nem 3. Reg. 6. duo Cherubim in templo posui-
se, nec idcirco fuerit reprehensus: sed ita intelli-
gendarū ut solum fuerint prohibite imagines eo
modo facte ut ad sui venerationem mouerent, non
vero ex qua tanquam ornamentum alteri rei an-
necebarunt; quia erant Cherubim tam arcæ
quam templi, quæ ad ornatum arcæ & obumbrationem erant posita, & quibus adoratio per se non
fuit exhibita, quamvis ipsum totum adoraretur.
Et iuxta hec explicari potest præceptum quo Deus
præcepit fieri duo Cherubim iuxta latera arcæ
Exod. 25. dicti, inquam, potest ita iussum à Deo,
nullo modo derogando suæ constitutioni, quia
iussit illi eo modo fieri, ut fatus constaret solum
ponenda ad ornatum, non vero ad cultum eis ex-
hibendum.

Dices falso tempore ipsa arca potuit adorari.

Respondent ita esse: sed Deum ea in re dispen-
sasse: eo quod in veneratione arcæ minus esset pec-
ciculum idolatriæ. nullus enim sibi proposuit
arcam tanquam Deum adorandam. Dici etiam
posse Deum ea in parte non dispensasse, cùm ip-
sum præceptum non respueret Deum, nec eum
obligaret, sed solum Iudeos, quibus prohiberet
ne imagines efformarent, scilicet propria authori-
tate.

Sententia quæ censet verbis Exodi citatis so-
lum contineri præceptum legis naturæ videtur
omnino fauere Augustinus lib. 19. contra Fau-
sum cap. 18. vbi dicit seruari à Christianis primum
præceptum totum, & non facies tibi idolum, & ce-
teræ huiusmodi, id est, quæ ad hoc præcepto se-
quuntur. & epiphila 119. cap. 12. ideoque inter omnia
illa deinceps solum ibi quod de sabbato possum est
ignorare obseruandum precipit Idem August. q. 71. in
Exodus dicit, illa Verba, non facies tibi idolum nec
villam similitudinem &c. esse solum explicationem
cuius quod dictum erat, non erant tibi dñi aly preter
me. Idem tenet S. Thom. hic ad 1. multumque
videatur fauere textus scripturæ. si enim accurate
perpendatur, suaderi potest vnicum esse præce-
pum, & varijs modis ad rem magis inculcandum
prohiberi ne villam idolum efformetur, vel ei-
cultus vlo modo exhibeat, vel alijs tanquam
Deus adoretur, & cultus vni vero Deo debitus in

falsos Deos transferatur. Quare hæc sententia vi-
detur probabilior.

D V B I V M II.

Vtrum imagines in templis recte collocen-
tur?

SUPERIORI dubio ostensum est in genere usum
imaginum naturæ suæ esse honestum & lici-
tum: presenti quærum in specie nūn eadem ima-
gines recte in templis collocentur? id enim negat
Caluinus lib. 1. institutionum cap. 11. eò quod
primis quingentis annis non fuerint imagines in
templis christianorum.

Sed id est error manifestus: cum tempore Iu-
liani apostoli imago quam Christo exerat Hæ-
morrois fuerait à christianis in templo collocata,
vt tradit Sozomenus lib. 5. cap. 20.

2. In templo à Constantino in Palestina exædi-
ficato potuisse fuit monumentum Seruatoris, vt
refert Euseb. oratione de laudibus Constantini.

3. Damasus in vita Sylvestri refert Constanti-
num posuisse imaginem Seruatoris & Ioannis Ba-
ptistæ illum digito monstrantis in loco baptis-
tij prope Ecclesiam Lateranensem; in ipsa vero
Ecclesia Lateranensi posuisse imagines argenteas
duodecim Apostolorum.

4. Basilius homilia in 40. martyres, & refer-
tur à Theodosio in 7. Synodo act. 1. ait: *Nam si*
Imperatorum vexillii sanctioribus & imaginibus in ciu-
tates & provincias misis, omnis populus cum cereis &
sufficiens odoratis occurrit; quoniam insius est in Chri-
sti Dei nostri Ecclesiæ imaginem Seruatoris nostri Dei &
intemerata Mariæ eius sanctorum etiam omnium Parrim
& piorum erigere.

Éadem actione quidam Leo Episcopus reuer-
tens ab heresi Iconomachorum docet apostolicam
esse traditionem vt venerande imagines in sanctis
Ecclesijs colantur. In eadem Synodo act. 6. tomo
1. Epiphanius ostendit quod imagines ab Aposto-
lorum temporibus in Ecclesia fuerint. Plurimos
Patres citat Bellarm. lib. de imaginibus cap. 9.
ex quibus & ijs quos iam retulimus redarguitur
mendacium Caluini; cùm Patres citati florue-
rint ante annum quingentesimum, similiter ea qua
retulimus ante illud tempus contigerint.

Catholicæ asserctioni fauet ratio: cùm nihil sit
tam conponum rationi quæ imagines sanctorum
& amicorum Dei collocari in loco publico, vt po-
pulus Christianus ad eorum imitationem, iuoca-
tionem & reverentiam possit excitari. Adde signa
sacra decenter & religiose ponи in locis sacris ad
memoriam sanctorum in nobis excitandam.

Contra resolutionem Obiectit Caluinus 1. ca-
nonem 16. Concilii Eliberitani, in quo dicitur, *pla-*
cens picturas in Ecclesia esse non debere, ne quod colitur
aut adoratur in parietibus depingatur.

Verum ex hoc loco contra ipsum Caluinum po-
test argui, picturas suisse in Ecclesia ante annum
quingentesimum. Quod ad rem ipsam attinet,
prætermis variorum solutionibus, quas videre
licet apud Bellarm. cap. citato responsione ad 2.

Resp. Concilium tantum voluisse prohibere
ne picturæ in parietibus efformarentur, vt patet ex
ratione Concilij, ne scilicet quod colitur aut ado-
ratur in parietibus depingatur. Id autem prohi-
buit vel propter maiorem reverentiam imaginum
quaenam depinguntur in parietibus, facile confa-

62.

Error Cal-
vini refuta-
tur.Imagines à
Constantino
in templis
collocatae.

Basil.

Epiphani.

63.

Imagines
in templis
potuisse
ante
annum quin-
gesimum.Obiectio 1.
Caluini.

Resp.

64.
Mes Conc.
Eliberitani.

D V B I V M III.

Vtrum imagines Christi & sanctorum
sint adoranda?

7. Synod.

hunc aliquam fœditatem &c. unde non ita mouent
ad sui veneratiouem: vel quia tempore illius Con-
cilij saueritibus adhuc tyrannis in Christianos;
sepe necesse erat sacras imagines occultare; quod
sieri non potuisse si fuissent pœtæ in partibus; &
proinde Gentilium ludibrio fuissent exposta.

Obiectio 2.

Aduerte tamen hunc canonem plerisque in lo-
cis contraria consuetudine esse abrogatum: in 6.
7. Synodo ait. 4. Beatus Nilus epistola ad Olym-
piodorum censeris parietes templi replendos noui-
& veteris testamenti historijs. Eadem actione
vicarij Adriani papa docent, quod cum Constanti-
nus Romæ templum Salvatoris extruderet, in
utroque pariete templi historiam veteris & noui
testamenti inscripsit. videri etiam potest actio
7. in definitione fidei.

Resp. quo-
rundam.

Objicit 2. Epiphanius epistola ad Ioannem
Hierosolymitanum quæ est 60. inter epistolas
Hieronymi, vbi ait: *Inueni vulum pendens in foribus
eisdem Ecclesiæ et in celum atque depictum, & habens ima-
ginem quasi Christi vel sancti cuiusdam; (non enim me-
mini curus imago fuerit) cum ergo hoc vidissimum in Ec-
clesia Christi contra autoritatem scripturarum hominis
pendere imaginem, fidei illud, & magis dedi consilium
cristodibus eisdem loci ut pauperem moriorum eo obolu-
serent.*

Quidam respondent hæc verba esse suppositi-
tia, eo quod post finem epistolæ adiecta. 2. quod
hic locus non fuerit ab Iconomachis contra Ca-
tholicos allatus. 3. quod Hier. epistola ad Pamma-
chium contra Ioannem Hierosolymitanum to-
tam pene epistolam Epiphanius referens, huius par-
tis non meminerit. 4. quod stylus sit diuersus.

Alij his non obstantibus eam partem agnoscunt
tanquam Epiphanius, & dicunt illam Iconomachis
tanquam fauere, tum quod discipuli Epiphanius ip-
sius in Epiphanius imaginem in templo posuerint,
ut dicitur in 7. Synodo ait. 6. tomo 5. tum quod à
nullo Patre fuerit impostum Epiphanius quod
Iconomachis fauere?

Ex quo facile potest intelligi Epiphanius ea in
parte non repugnasse doctrina Ecclesie, neque suo
facto eam improbat; & 7. Synodus tacite senti-
tire prædictum Patrem non existimasse imagines
sanctorum non posse in templis collocari. Vnde
verbis citatis solum vult, quod cum transiret per
quendam locum, viderit pro foribus templi ima-
ginem hominis profani (nesciens cuius fuerit) ita
in velo positam ut honor ei exhiberetur tanquam
imagini Christi, vel alicuius sancti. quæ solutio
facile apparet ex ipso contextu, & proinde non est
quod illa pars dicatur supposititia, ut bene offen-
dit Valsquez disp. 105, cap. 4. est enim contra scri-
pturam censere hominum profanam sacro hono-
re dignum, & tanquam tali imaginem in loco
sacro venerationis causâ collocare.

Obiectio 3.

Resp.

Objicit 3. Augustinum epistola 49. q. 3.
Resp. eo loco. Augustinum non agere contra
imagines Christianorum, sed contra idola Gentilium,
qua quando ita pinguntur & collocantur ut
videantur vivere, multum afficiunt miserios ani-
mos eorum qui illa tanquam numerulam quod ad-
orant, videlicet propter ipsam formam, licet sint
mortua. quod periculum non invenitur in Chris-
tianis, qui edocunt scire suas imagines non esse
Deos, neque iis ut talibus cultum deferunt.

Mens Epi-
phanius.

Ex quo facile potest intelligi Epiphanius ea in
parte non repugnasse doctrina Ecclesie, neque suo
facto eam improbat; & 7. Synodus tacite senti-
tire prædictum Patrem non existimasse imagines
sanctorum non posse in templis collocari. Vnde
verbis citatis solum vult, quod cum transiret per
quendam locum, viderit pro foribus templi ima-
ginem hominis profani (nesciens cuius fuerit) ita
in velo positam ut honor ei exhiberetur tanquam
imagini Christi, vel alicuius sancti. quæ solutio
facile apparet ex ipso contextu, & proinde non est
quod illa pars dicatur supposititia, ut bene offen-
dit Valsquez disp. 105, cap. 4. est enim contra scri-
pturam censere hominum profanam sacro hono-
re dignum, & tanquam tali imaginem in loco
sacro venerationis causâ collocare.

Obiectio 3.

Resp.

Objicit 3. Augustinum epistola 49. q. 3.
Resp. eo loco. Augustinum non agere contra
imagines Christianorum, sed contra idola Gentilium,
qua quando ita pinguntur & collocantur ut
videantur vivere, multum afficiunt miserios ani-
mos eorum qui illa tanquam numerulam quod ad-
orant, videlicet propter ipsam formam, licet sint
mortua. quod periculum non invenitur in Chris-
tianis, qui edocunt scire suas imagines non esse
Deos, neque iis ut talibus cultum deferunt.

H A C T E N V S ostendimus usum imaginum
H esse licitum, easque licet posse in Ecclesiis
collocari: quod clarum est fieri posse quamus ex
non possent adorari; cum saltem possent deseruire
ad memoriam sanctorum in nobis excitandam, &
ut prouocemur ad eorum imitationem & inuocatio-
nem. Præsenti igitur dubio petimus num eas
possimus etiam adorare, & externa honoris signa
illis exhibere, quod est præcipuum punctum inter
catholicos & hereticos controversum.

Hanc imaginum adorationem omnes Icono-
machi impugnant; nam quamvis Calvinus cen-
suerit imagines posse in ædibus retineri ad histori-
cam representationem, in 6. Lutherani eas per-
mittant ad ornatum templorum: quamvis etiam
aliqui tempore 7. Synodi censuerint imagines ha-
beri posse ad excitandam memoriam exemplaris;
de quibus agit Epiphanius in eadem 7. Synodo
a. 6. in fine, quos & vocat semiprobos & fal-
sos, nullus tamen eorum censer posse honorem
eisdem deferri.

Sed de fide est sanctorum imagines aliquo cul-
tu esse honorandas, & signa venerationis posse illis
exhiberi, salutatione, genuflexione, osculo, suffici-
bus, &c. Hac est communis Ecclesiæ traditio,
quam Adrianus I. & varij in 7. Synodo docent esse
apostolicam.

Prob. 1. exscriptura: psalmo 98. *Adorate sa-
bellum pedum eis, quoniam sanctum est, per quod in-
telligitur arca fœderis, licet enim aliqui per scabel-
lum intelligent Christi humanitatem vel etiam
terram, tamen eo psalmo litteraliter videtur pla-
nè accipendium pro arca fœderis, quæ censetur
tanquam Dei suppedaneum: nam Deus fedebat in
tabula super arcum posita, & vocabatur propiti-
torium, ex quo dabat responsa, propter quæ ipsa
arca & propitiatorium censabantur sancta & di-
gna veneratione. Ex quo confititur imagines pro-
pter ordinem quem dicunt ad Christum & san-
tos, &c. posse dici sanctas & dignas veneratione.*

Obiectiunc hæretici loco citato non significari
arcam, sed templum, & psalmistam velle ut adore-
mus ad scabelum seu in scabello, id est, in templo,
qua sanctus est, scilicet Deus, videnturque fau-
re hebreæ qua habent **לְאַדְמָה** labadom vbi lamed ad-
iectum reddi potest per præpositionem, **בְּ**, vel ad;
hebreum etiam **קָדְשָׁה** kadash significat **sanctus**

Repl. in sententia citata nullo modo templum
designari, cum **וְ** hebreæ significet scabelum,
quod in scriptura nunquam pro templo virga-
tur, sed vel pro terra, vel pro arca fœderis; vnde ex-
plicatio quam adserunt heretici falsa est: non enim
vult scriptura ut adoremus in templo tanquam
in loco sed designat rem cui cultus sit exhiben-
dus.

Nec obstat quod in hebreo ponatur lamed, quia
quando apponitur nomini cum verbo adorandi,
non necessariò redditur per præpositionem, **בְּ**, vel
ad, sed potest relinquere constructionem actuam;
quemadmodum Genes. 23. vbi dicitur, **אָדָרָה**
אַבְרָהָם populum terre, hebreæ ponitur lamed, pro-
pter quod nullo modo verti potest in populo; cum

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob. 1. ex
scriptura
7. Synodo
a. 6. in fine
De fide est
honoratio
signa venerationis
posse illis
exhiberi
salutatione
genuflexione
osculo
suffici-
bus
&c.

Prob

Scriptura nolit significare Abramum adorasse in populo Heth, id est in terra Heth, sed reuerentiam exhibuisse illi populo.

Consimili significazione accipitur quod habemus psalmo 131. *Adorabimus in loco ubi steterunt predicti* (in Hebreo habetur *lamed*) significat enim Propheta se adoraturum arcam, quæ erat Dei suppedaneum.

Non etiam obstat quod Hebreum קָדָשׁ קָדָשׁ sit masculini generis, quia similiter vox Hebreica significans *scabellum* est generis masculini, atque ita vitum potest optimè cum altero conserui. Addere tamen postulamus nihil obstat nostro instituto etiam nomine, *sancus*, referamus ad Deum: nam optimè dici potest, *adorate scabellum predictum quoniam sanctus est*, scilicet Deus, id est, quia propter infinitam suam excellentiam postulatur etiam scabellum pedum suorum reuerentiam exhiberi.

Prob. 2. hæc veritas ex Concilijs, in quibus est definita: Romano sub Gregorio 2. altero Romano sub Gregorio 3. Niceno 2. quod fuit septimum generale, ad quod missi sunt legati a Romano Pôfice: interfuit etiam Patriarcha Constantiopolitanus, & legati sedium Patriarchalium, ex Concil. Trid. sess. 25. in decreto de invocatione sancto-

rum. Prob. 3. auctoritate Patrum, qui à 7. Synodo in varijs actionibus referuntur. Basili epistola quæ immitetur in Julianum ita dicunt: *quam ob causam & historias imaginum illorum honoro & palam adoratio; docum nobis tradidimus à sanctis Apolos non est prohibendum*. Chrysostomi ferm. in parabolam de femente: *nam inuria afficit regem, qui regiam vestem violat; non usq[ue] quod est inuria afficit imperatorum imaginem, in Imperatorem ipsum velut exemplar imaginis eiusdem quod dignatus fuerit* & Ambrosi lib. 2. de fide ad Gratianum cap. 9. *Quid ergo? nunquid cùm diuinitatem & carnem adoramus Deum diuidimus? num quando meo & diuinan imaginem & crucem adoramus, ipsam partim? absit. Leontij quirefertur act. 4. scit autem adorans librum legis non naturam membrorum aut aranum adorat, sed verba Dei quæ illa continentur: sic & ego imaginem Christi adorans non lignorum aut colorum naturam adorat, sed inanimatum characterem Christi. Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus referit sanctos Cyrum & Ioannem adorasse imaginem quam in templo vicerant, & beneficia à Deo conseruantes esse: & infra ex eodem refertur dæmonum cindam seni quem vexabat dixisse, *imaginem istam, si nolis me tecum luctari, cane amplius adores. Damasceni qui varijs in locis adorationem imaginum propugnat. Plures Patres videri possunt apud Bellarum lib. citato de imaginibus cap. 12.**

Prob. 4. ex miraculis quæ Deus per sacras imagines facere dignatus est. Plura videri possunt in 7. Synodo act. 4. & 5. Porro hac miracula patrata fuerunt ad comprobandum quod imagines essent adoranda, & beneficia sunt collata ijs qui imagines colebant.

Prob. 5. ex punitione eorum qui sacras imagines iniuriant afficerunt. In 7. Synodo act. 4. Constantinus Cypri Episcopus refert quendam qui B. Virginis imaginis dextrum oculum stimulo ferreo excusperat, dextrum oculum amississe eodem ferro in oculum infixum, cum pecus veller percutere. Plura huius generis exempla videri possunt apud Bellarum, supra.

Prob. 6. Christus & sancti sunt honore digni & venerandi; ergo corum imagines sunt honoranda.

Conseq. prob. quando persona in se est capax honoris, cuius imago potest honorari, cùm honos de-latus imaginui redunderit in prototypum: quod confirmatur exemplo imaginis regis, quæ potest honorari eò quod honor regi debetur.

Nec vlo modo satisfacunt huius temporis ha-retici dicentes regi cuiusque imagini solum deferri honorem ciuilem; non verò religiosum, qualem catholici censem imaginibus deferendum. Præterea imaginem regis honorari eò quod non semper regem habemus præsentem, hæc inquam non satisfacunt: idcirco enim regi eiusque imagini solum exhibetur honor ciuialis, quod excellentia regia sit naturalis; sanctis vero eorumque imaginibus debetur plusquam ciuialis, eò quod excellentia propter quam coluntur, sit supernaturalis: per quod patet responsio ad priorem obiectionem.

Ad posteriorem dico nos etiam rege præsente posse eius imaginem adorare; & in honorationem factam imaginem etiam rege præsente non censeri minus cedere in regis dignitatem, quæ si fieret eo absente, in dō communis honorum iudicio eam censeri maiorem. Et quamvis regis absentia sepe possit esse occasio honorandi imaginem, argumentum non ostendit illam eserationem formaliter propter quam imago potest honorari. His ad sanctos non esse nobis loco præsentes, & proinde etiam concessum assumptu argumenti, ex eo capite nihil obstat quod minus eorum imagines possumus venerari, & quod minus ijs qui male tractant imagines censeantur esse in Deum iniurij.

Eadem veritas à posteriori probari potest ex eo quod impugnatores imaginum fuerint homines Im pugna-tores ima-ginum fue-runt homi-nes impro-

celesti & imþobi, & contrario verò eorum pro-pugnatores fuerint viri sanctissimi. Contra hanc veritatem Obijicitur 1. Iudai & bi. Gentiles reprehenduntur quod imagines colant, Iudai & bi. Gentiles reprehenduntur quod imagines colant, igitur omnino signum est nullum posse sjs hono-rem adferri. Antecedens prob. non possunt dici ha-buisse statuas pro Dijs; cùm non potuerint sibi persuadere lignum, æs, &c. esse Deum, seu similiibus rebus diuinitatem inesse, & proinde debent reprehendi præcisè ex eo capite quod colerent imagines, scilicet eo modo quo colunt Catho-lici.

Resp. negando antec. eiusque probationem, quamvis enim ijs qui idolatriæ initium dederū, non videantur ipsas statuas tanquam Deum co-luisse; tamen progreßu temporis plerique existi-mauerunt diuinitatem illis inesse, easque cultu la-tinæ diuinitatibus adorarunt: quod de Gentilibus satis patet. Sap. 13. vbi dicitur, *Appellauerunt Deos opera m-74-nuum horum, aurum & argentum, arris inuenio-nem & similitudines animalium.* & infra: *non erubescit loqui cum illa qui sine anima est, & pro sancto quidem in firmum deprecatur, & pro vita roget mortuum.* videri potest Baruch. 6. & Act. 17.

De Iudæis patet Exodi 32. vbi Aaron dixerunt, *Fac nos Deos qui nos procedant, unde Deut 32. dici-tur, Deum qui te genuit deribquit, & obliuiss es Domini creatoris tui, psalmo 105. Fecerunt osculum in Ho-74-reb, & adorauerunt sculpisse: & obliuiss sunt Deum, qui saluauit eos, &c.*

Alij quamvis non adorarent cultu latræ ipsas statuas, eum tamen cultum in statu sibi tribuebant dæmoni vel sceleratis hominibus quos pro Dijs habebant: quod pluribus locis satis indicat scrip-tura: vt cùm sit mentio Astaroth, Chamos &c. & de ipsis Philosophis testatur August. lib. 8. de ci-uitate Dei cap. 23. & 24. quod in simulachris co-

- 178 75. **terent dæmones. de Iudeis dicitur Deut. 12. immolaverunt dæmonys & non D[omi]n[u]s. ex quibus possunt refelli multa Caluini mendacia, quæ optimè refutat Bellarm. lib. citato cap. 13.**
- Patet etiam latu[m] esse discrimen Christianorum & Gentilium vel etiam Iudeorum: nam Christiani neq[ue] habent imagines pro Diis, neg. ijsdem deferrunt diuinos honores, sed simplicem venerationem propter ordinem quem dicunt ad prototypum, scicet ad Christu[m] vel sanctos Dei amicos: nostræ enim imagines differunt ab idolis & simulachris Gentilium, quod hæc vel existimarentur Dij, vel saltem referrent falsos Deos, & proinde essent similitudines rerum falsarum; nostra vero imagines representent res veras.**
- Obiectio 2.** Obijciuntur 2. varij Patres, qui videntur damnare adorationem imaginum.
- Resp.** Dicendum tamen eos non damnare adorationem quam ipsimet & sacra Cœcilia docent imaginibus exhibendā, sed adorationem exhibant more gentium, id est, procedente ex interiori affectu & persuasione qua putetur statu[m] diuinitatem inessere, & ita ut ipsi vel dæmonibus cultus latræ deferatur, vel offerantur sacrificia; quod ex antecedentibus & consequentibus potest colligi.
- Obiectio 3.** Obijciuntur 3. duo Concilia Constantinopolitana, unum sub Leone Isaurico, alterum sub Constantino Copronymo eius filio.
- Resp.** Resp. sub Leone nullum contra imagines Concilium fuisse Constantinopolitana celebratum forma Ecclesiastica contutatis variis Episcopis, sed tantum fuisse congregationem iudicium laicorum ad quam Imperator Iconomachus conuocauit quidem Germanum Constantinopolitanum Patriarcham, sed hic illius impetrati assentiri noluit. vide tri potest Baronius tomo 9, annalium anno Christi 726. Leonis 11. & alii historici. Secundum fuit quidem aliquo modo forma Ecclesiastica congregatum, cum ad illud varii Episcopi conuenerint, caruit tamen auctoritate Pontificis, qui nec per suos legatos interfuit, neque similiter interfuerunt Patriarchæ Alexandrinus, Antiochenus, Hierosolymitanus; imo reprobatum fuit in 2. Synodo Nicæna act. 6. vbi plurima eius acta ponuntur: quam Nicænam Synodum constat esse legitimam & veram septimam Synodum cuius definitionibus subscripti erunt legati Adriani 1. & alii, et quæ a Pontificibus approbata. Constantinopolitanu[m] hoc est septimum falso appellatum, sive pseudoseptima Synodus quam excrabilis, profanam &c. vocat septima vera Synodus act. 6. tomo 1.
- Obiectio 4.** Obijicitur 4. Concilium Francofurdiense in quo damnata est 2. Nicæna Synodus, quæ imagines adorandas definierat.
- Nicæna 2.** Notandum in Concilio Francofurdiensi nunc solum haberi eam partem quæ agit de Christi adoptione & seruitio; quia tamen plurimi historici tradunt in eo etiam actum fuisse de cultu imaginum, varij ad hoc argumentum respondent. Ad quod mihi videtur dicendum quod si nihil aliud posset responderi, facile dici posset hoc Concilium non debere praeditudine Nicæno, ita ut ex illo post Nicænum solidum possit duci argumentum contra cultum imaginum: cùm Nicænum Concilium sit vniuersale à Pontificibus approbatum: Francofurdiense vero sit particulare in ea parte nō approbatum: ino[m] multorum sententiæ legati pontificij & ipse Adrianus primus dicatur illi in hoc puncto reituisse, quod etiam fatentur centuriatores citati à Bellarm. cap. 14. libri de imaginibus, & tamen etiam ipso Cœcilio Francofurdiensi teste ultimum iudicium controversiarum fidei reseruatur summo Pontifici. his tamen sepositis,
- Resp. 1.** Concilium Francofurdiense non errasse in damnanda Nicæna Synodo. Est contra quod Auctor p[ro]p[ter]eum existimantes Concilium Francofurdiense cōdemnasse secundam Nicænam Synodum, & ea in re errasse in questione facti, non iuris, quia scilicet ex relatione quorundam putauit Nicænam Synodum non fuisse à summo Pontifice approbatā, etiam definiuisse imagines esse adorandas adoratione latræ. Sed id non videtur probabile, cùm Patres Concilij Francofurdiensis non videantur potuisse ignorare definitionem Concilii Nicæni celeberrimi, præsertim cùm legati eiusdem Pontificis scilicet Adriani 1. vtriq[ue] interfuerint, qui hunc errorum potuerint exanimare ex animis Patrum Concilii Francofurdiensis. Prætere此 Adrianus 1. refutans libros qui dicuntur Carolini non meminit talis erroris Concilii Francofurdiensis.
- Resp. 2.** neq[ue] videtur quidquam definiuisse contra honorem imaginibus debitum. Prob. moraliter loquendo non potuit definire imagines non esse adorandas seu venerandas contra definitionem Concilij vniuersalis sibi notam, utpote quæ sub eodem Pontifice ante aliquot annos fuerat celebrata. 2. non poterat condemnare fūsum imaginum in tota Ecclesia receptum. 3. impietur fuit translatum à græcis ad Carolum magnum è quod illi cultum imaginum impugnare; igitur non est verisimile Carolo magno regnante, imo & procurante, fuisse congregatum Concilium contra imaginum venerationem.
- Obiectio 5.** His addi potest quod auctores passim referant Claudium Taurin. èm maximum Iconomachum hanc definitionem Concilii Francofurdiensis pro se non attulisse; quod non neglexit si quid tale in eo Concilio fuisse definitum. Similiter Adrianus respondens ad libros Carolinos nullam mentionem facit huiusmodi definitionis, quam tamen impugnasset si qua talis in illo Concilio contra imagines edita fuisse.
- Obiectio 6.** Obijicitur 5. ex prefatione librorum Carolinorum, vbi habetur: *allata est in medium (scilicet Cœcili Francofurdiensi) quæsio nostra Græcorum, quam de adorandis imaginibus Constantinopolitani fecerunt, in qua scriptum babebatur ut qui imaginibus fapto[rum] ita ut defisa Trinitati seruitur aut adoratur, non impenderint, nema tamen iudicetur, qui sup[er] à sanctissimi Patres nostri (scilicet Francofurdiensi Concilij) omnimodis adorationem & seruitutem eis impenderi renuentes consenserunt, atque consentientes damnarunt, quod Conf. ex eo quod Hincmarus in quodam libro contra Episcopum Iaudunensem scripto, referat in Concilio Francofurdiensi destructam 7. Synodum.*
- Obiectio 7.** Aliqui catholici opinantur Concilium non dænaliisse 7. Synodum veram, sed pseudosynodum Icomachorum. Ita Surius in prefatione ad Concilium Francofurdiense, Suarez d[omi]n[u]s, 54. scđ. 31. & plures alij. quod confirmant: vera 7. Synodus non fuit celebrata Constantinopolis, sed Nicæa.
- Obiectio 8.** Ea tamen sententia alij non probatur, existimantibus prefationem citatam intelligentiam de Nicæna Synodo, contra quam agere libros Carolinos patet ex epistola Adriani ad Carolum magnum, & quia auctor illorum libitorum pleraque acta Synodi Nicæna referunt, ut satis patet ex prefata epistola Adriani. Nec obstat quod ponatur Constantinopolis, quia auctor facile potuit errare in loco particulari nam de cætero agit de eo quod tracta-

85.

Prob. 1. cx
PP.
Basil.

Damasc.

Imagines
adorantur
cum proto-
typis, sicut
purpura &
Regis.

Leont.

August.

86.

Prob. 3. 1a.
tione.87.
Imagines
scientæ à
prototypis
non habent
excellentiæ
adorabile.

Confirm.

bere semper respicere Christum vel sanctos tanquam obiectū illius. Vnde pater responsio ad argumentum. Ad confirmationem R. c. C. cilia ita tradere modum indubitatum, vt non leuiter indicent illum esse solum: & quamvis Concilia nō solent sese immiscere quæstionibus inter Doctores merè controversis, ita tamen interdum suam doctrinam tradunt, vt ex ea non leue sumi possit argumentum pro alterutra parte controversia.

Prob. 2. ex patribus. Basilij lib. de Spiritu Sancto ad Amphilochem cap. 18. *Quia rex etiam dicitur regis imag. & non duo reges: neque enim imperium scinditur, neque gloria dividitur quemadmodum principans & potestas una est que nobis dominatur, sic etiam glorificatio a nobis una est & non multæ, propterea quod imaginis honor ad exemplar transi. quod Basilij testimonium explicat Dam. oratione 1. de imaginibus ait: quemadmodum purpura & sericum & quod ex his vestimenta conficitur, per se nihil aliud sunt nisi tensu quoddam operimentum, quod tamen si rex induerit, honoris quo præstat rex ipsum quoque pariceps sit: ita res ex materia conßianies per se quidem adoranda non sunt, at si gratia plenus sit is quem illa rescribit, pro side proportione ipsi quoque particulæ sunt. Leōtio relato in 7. Synod. a. 4. quemadmodum etiam Iacob accipiens à filiis suis vestem sanguine confersam Ioseph cum lacrymis eam osculatus est, suisque oculis circumposuit, non ipsum vestem diligendo aut honorando hoc fecit, sed per eam arbitratuſ est se Ioseph osculari, & in manibus habere: & christiani omnes imagines Christi, aut Apostoli, aut martyris tenentes, nos trahentes osculantes animo videntur nobis ipsum Christum aut Mariyam amplexi. August. lib. 3. de doctrina Christiana cap. 9. *Qui vero aut operatus, aut veneratur vestile signum diuinum institutum cuius vim significacionemque intelligit, non hoc veneratur quod videt & transit sed illud portas quo talia cuncta referenda sunt. Plures omitto qui ita loquuntur de adoratione imaginum, ut perpetuo videantur insinuare vnam adorationem exhiberi exemplari & imaginis: quibus conformia sunt multa testimonia allata in 7. Synod. Ex quibus ita licet argumentari: sancti Patres nunquam meminerunt adorationem quā adoretur imago scilicet à prototypo tanquam integer terminus adorationis, sed è contrario nos docent quod quando adoramus imaginem, cogitatione apprehendamus ipsum exemplar tanquam coniunctum in quod dirigatur interior noster affectus; ergo signum est iuxta sensum Patrum imaginis scilicet ab exemplari non esse adorandas, ita vt ipsa sint terminus interioris submissionis, quod etiam ratione.**

Probari potest 3. si spectentur imagines scilicet ab exemplari ita vt ne quidem nostra cogitatione illud includant, non videantur habere excellentiam adorabilem, ergo scilicet à prototypo nō possunt esse integer terminus adorationis, quia scilicet non tantum diuina externa signa submissionis, sed etiam ipsum submissum affectum. Antecedens prob. imagines sunt inacti, ergo nō habent excellentiam adorabilem, ita vt homo scilicet illis debeat interiori affectu submittere. Conf. 1. quod est capax honoris etiā capax est iniuria & contumelia; atque imagines non sunt capaces iniuria, cum illa nullo modo possint aduertere, neq; illo modo possint affici ex actu nostro. Conf. 2. religio vel etiā observatio sunt partes potestatibus institutæ, & proinde solum videtur nos ordinare ad naturam rationalem; quemadmodum & ipsa iustitia, quæ solum respicit naturam rationis & libertatis partem, nam qui ex obligatione iustitiae bene tractat equum Ioannis, non exerceat formaliter actum iustitiae respectu equi, sed

solum respectu Ioannis, ita vt licet ipsa bona exterior tractatio materialiter sumpta immediate respiciat equum, aetius tamen formaliter sumptus & prout includit affectum interiorum iustitiae cum non respicit, sed Ioannem, cui per huiusmodi tractationem ius redditur, & cuius ius ledetur si equus ipsius non bene tractaretur.

Contra resolutionem Obiectum 1. si non possint imagines adorari tanquam integer adorationis terminus, sed in illis per illas adoretur prototypum, sequitur imagines tantum deseruire ad extitandam exemplaris memoriam, quod docebant iij Semiprob. qui in fine actionis 6. Synod. 7. vocantur semiprobi, qui que in eadem actione refutantur.

Resp. negando conseq. quia illi nolebant villam extermam submissionis notam in imaginibus exhiberi quod tamen hec sententia concedit & exprefit docet, quamvis dicat non posse exhiberi nisi vt mente concipitur prototypum esse præsens, & per illa signa honorari. Aliud enim est solum excitare affectum ad honorandum prototypum; aliud vero sola signa externa respicere ipsas imagines, internum vero submissionis affectum à quo sumuntur formale adorationis necessariò dirigendum in prototypum, neque ex secundo sequitur prius.

Obiectum 2. quando adoramus imagines, seu signa externa illis exhibemus, inueniunt voluntas honesta, seu huiusmodi signa procedunt à voluntate honesta, & proinde quando illa exhibentur responderet interior voluntas honesta, illa autem voluntas non est alia quam religionis &c. & interioris submissionis; ergo adoramus imagines ex interiori submissionis affectu.

Resp. ad maiorem; signa externa osculi, genuflexionis, &c. procedere ex voluntate honesta, que tamen non sit religionis quatenus respicit illa signa, sed prout respicit prototypum: cùm enim adoramus imagines, inueniunt voluntas interna illa signa exhibendi, & simul inueniunt interior voluntas submissionis, non erga ipsas imagines, sed erga prototypum. vndelicet signa externa voluntarie exhibentur imaginibus, non tamen procedunt ex voluntate, quæ respectu imaginum habeat rationem formalis seu interioris submissionis, sed solum respectu exemplarum.

Quod declaratur aliquo simili: quando quis alii amat & propterea eius equum bene tractat, exterior tractatio respicit quidem equum, & procedit ex voluntate equum bene tractandi, sed interior affectus amicitia in eo non sicut; neque dici potest quod respectu equi habeamus interiorum effectu amicitia, sed hic affectus versatur circa proximum cui in equo & per equum bene volumus. Sic in præsenti, externa adoratio respicit quidem imagines quas oscularum, coram quibus procumbimus &c. interior tamen submissionis affectus & cultus immediate respicit prototypa, quæ per cogitationem apprehendimus tanquam præfentia, ita vt si ea secludamus non possimus hec signa imaginibus exhibere ex virtute religionis. vnde

Notandum signa externa & interiorum servitutis affectum erga prototypum conficeret unum actum integrum adorationis in genere moris quorum unum est materiale, alterum formale; quemadmodum contingit in omni actu virtutis qui completer actu externo; nam actu externus est materiale illius virtutis, internus vero forma le, neque actu externus dicitur actu virtutis, nisi vt materialiter informatur interno, & voluntas ponendi actum externum non est honesta hon-

state

state aliquius virtutis, nisi simul adsit interior virtutis affectus; v. g. voluntas dandi aureum non habet rationem actus elemosynæ nisi procedat ex affectu subleuandi alterius misericordiæ. ita in præsenti voluntas exhibendi externa submissionis signa non fortit rationem externæ adorationis, nisi conjugatur internæ submissioni erga exemplar tanquam ab ea procedens.

Dices iuxta sanam doctrinam est afferendum imagines adorari; adoratio autem essentialiter includit interiore affectum submissionis, & quidem erga illud quod dicitur adorari sicut interior affectus submissionis debet versari circa imagines.

Concessa maiore; ad minorem dico, adoratio non includere affectum submissionis erga omne id quod dicitur adorari, & cui externa signa adorations exhibentur, sed sufficere si talem affectum includat respectu illius obiecti quod est ratio & causa cur huiusmodi signa exhibeantur, quod in præsenti est prototypum.

Confr. communis iudicio potest adorari imago eo modo quo ponimus, siue possit adorari eo modo quem ponit prior sententia, siue non possit: at qui in tali modo adoratio non necessariæ est dicendum interiore affectum submissionis respectu imagines, quemadmodum aliquis adorando regem purpuram indutum non dirigit interiore affectum ad purpuram, quam dicitur concomitante adorare, vnde dico quod licet interior affectus submissionis debeat respicere obiectum adorations, non tamen debeat respicere quanlibet partem obiecti, sed sufficiat si respiciat id quod est alteri causa adorations.

Obijcitur 3. iuxta dicta imago semper colitur eodem cultu quo prototypum, contra id quod habetur in 7. Synodo act. 7. in qua dicitur quod imagines non sint colenda latræ.

Resp. nostram doctrinam nullo modo aduersari definitioni 7. Synodi, sed esse illi maximè consonantem: cum enim nullus Pater qui in ea citantur mentionem faciat duplicitis adorations imaginis, sed Patres semper insinuant vnam eandemque adorationem esse imaginis & exemplaris; 7. Synodus nullo solido fundamento potuit definire imagines posse adorari seculantes ab exemplari, ita ut sint integer terminus adorations, & obiectum interiorum submissionis.

Dico ergo quod imago semper eodem cultu colitur cum prototypo, per accidentem tamen & concomitantem, quatenus ipsum prototypum nostra cogitatione inclusum in imagine colitur, & dum colitur, externa signa seu adoratio materialis respiciunt etiam imaginem, non vero internum submissionis affectus. Nihilominus 7. Synodus bene docuit & imagines esse venerandas & non esse latræ colendas &c. quia latræ non tantum designat externam adorationem, sed dicit etiam internum affectum servitatis, quem non exhibemus erga imagines.

Notandum ergo tam prototypum quam imaginem posse dici adorari, honorari, salutari &c. quia haec sumi possunt tum pro exterioribus signis honoris, tum etiam pro interno affectu imaginis verò non posse dici colli latræ, duliæ, eo quod haec in uoluntate interiore affectum submissionis & formalis cultus, qui non respicit imagines, sed prototypa, vnde licet externa adoratio quoad executionem immediate tendat in imaginem, tamen quatenus cam respicit non habet rationem latræ, sed simplicis adorations & note externæ submissionis.

nis; rationem verò latræ solùm fortit respectu exemplaris, v. g. Dei, cui tanquam primo principio nos submittimus.

Possent tamen aliquo modo dici adorari latræ per accidentem, quemadmodum purpura regis per accidentem cultu adoratur quo ipse rex, item quia illa adoratio exterior quæ ut respicit exemplar est cultus latræ, materialiter tendit in illas & eas respicit. Adde quod imago Dei possit dici adorari ex virtute latræ seu religionis, non quidem quæ respiciat per se ipsam imaginem, sed quæ respicit exemplar; quia honor externus exhibitus imaginis procedit ex affectu latræ erga exemplar.

Hac diligenter sunt notanda, quia per ea varia loca Patrum possunt explicari & conciliari: cùm enim interdum dicunt imagines non esse adorandas, sumunt adorationem pro interiori seruitutis affectu, quem interdum vocant adorationem in spiritu: cùm verò docent easdem adorandas, adorationem sumunt pro exteriori submissionis nota, quam eis possumus exhibere.

Obijcitur 4. in eadem 7. Synodo act. 7. dicitur, Obiectio 4. imagines esse adorandas sicut sancta Euangelia; at 7. Synod. qui hæc ita possunt colli ut sint terminus & obiectum in quod tendit interior affectus & cultus, ergo.

Resp. negando minorem; quia omnis honor exterior qui illis exhibetur, procedit ex reuerentia interior erga Deum vel sanctos, ita ut non tantum remotè in eos referatur, sed etiam illos immediatè respiciat per modum obiecti cultus formalis; quamvis frequenter non nisi valde confusè apprehendantur. Hac ratione quando Ecclesia præcipit vasa sacra nō tangi à laicis, vel vult haberi in honore; non id vult quasi interior reuerentia tendat in illa, & interior affectu nos ipsi vasum submittamus, sed quod reuerenter ea tractando Deum honoremus.

Obijcitur 5. legatis non solùm potest ita honorari ut rex in illo honoretur, sed etiam ea ratione ut ipse sit terminus venerationis, rex verò solùm sit ratio propter quam honoretur; igitur imago potest similiiter honorari propter prototypum; sic ut ipsa sit integer terminus adorations, prototypum verò sit tantum ratio propter quam imago honoratur, non autem sit res adorata.

Resp. negando conseq. est enim disparitas quod legatus sit prædictus natura rationali, & per consequens adorabilis: vnde propter excellentiam illi natura communicatam potest esse terminus adorationis, & per se honorari, propter excellentiam illi a rege communicatam: imago vero cum sit res inanimata non habet naturam adorabilem, & cui propter alterius representationem homo possit sese submittere tanquam superiori: licet itaque legatus possit duobus modis colli, imago tamen non potest, sed tantum vno, scilicet tanquam continens in se prototypum ad quod terminetur interior submissionis affectus.

Obijcitur 6. longè alia censetur iniuria percutere principem quam eius statuam dejicere; ergo signum est quod dum imago in honoratur, princeps solùm censeatur remote in honorari, nimirum eo quod iniuria facta imaginis redundet in ipsum principem: quod si imago possit esse terminus in honorationis & iniurie, potest etiam esse terminus & obiectum honorationis & adorations, neglecto antecedente.

Resp. negando conseq. nam ut id interdum, imo.

94. Explicantur locutio-
nes Patrum.

Qualiter adorantur Euangelia; & vasa la-
cra.

Obiectio 5.

95. Legatus per se ho-
norari potest, nō au-
tem imago.

Obiectio 6.

Simile.

96.

Ex hoc quod minor sit inura
qua sit in
Principi in
fua imagi-
ne, nonne
quicunq; in per-
le in hono-
rari.

Confirm.

Obiectio 7.

Resp.

97.

Heretici
negant sim-
pliciter
imagines
adorari
posse.

ape posse contingere quod in antecedente assu-
mitur, nullo modo sequitur illum solum remota
respici per deiectionem statua ipsius, & totam in-
iuriam refundi in ipsam statuam. Patet in si-
mili in mala tractatione equi, quæ morali homi-
num iudicio non potest conferri actus iniustitiae vel
iuris inimicitiae respectu ipsius equi, sed solum respectu
domini equi, qui in equo & per equum censetur
in iuris affici vel odio haberi, ita ut sit terminus
in iuris formalis. Certè ex inæqualitate iuris
nullo modo licet colligere ipsam imaginem inho-
norari, ita ut interior affectus circa illam veretur:
nam etiam immediatè tendendo in Principem
quoad executionem potest inæqualis iuria in
ipsum committi; cum longè gravorem iuriam
inferat Principi is quæ eum occidit, quām is qui
solum leuiter ludit vel rider &c. & proinde non
repugnat interdum conferri minorem iuriam ir-
rogari deiectione statua, & nihilominus iuriam
formalem seu interiore affectum in honoratio-
nis respicere Principem tanquam personam quæ
in honoratur. Idem proportione dicimus de cultu,
nimirum quamvis interdum sit minus feruens,
intensus &c. quando alicui exhibetur per imaginem,
interior tamē affectus semper respicit prototypum
id enim potest contingere ex eo quod appre-
hensio in ordine ad affectum mouendum non ita
perfectè obiectum representet.

Confirmatur solutio à posteriori; si argumen-
tum concluderet intentum, propriè concluderet
nunquam exhiberi candem adorationem imagini
& exemplari seu prototypo, quod tamen iuxta
priorē sententiam dici nequit. assumptum ostendit-
ur, quia iuxta illam sententiam iuria quæ sit
imaginis minor est quām sit ea quæ persona in se-
ipsa afficitur.

Obicitur 7. videntur esse diuersa heres quod
non licet honorare sanctos, & quod imagines
non sint adoranda; ergo signum est quod imagines
possint adorari scilicet ab exemplari, tamen pro-
pter exemplar. Conseq. prob. si hoc non licet,
videbitur ad eandem heres pertinere vtrumque
negare.

Resp. neg. conseq. & eius probationem; quia
alia est heres quod sancti in se non sint hono-
randi & inuocandi, & alia quod illis non licet
statuas erigere & illos in imaginibus & per ima-
gines colere, sic ut externa subiissionis nota quo-
ad executionem immediatè veretur circa imagi-
nes; & qui negarunt posteriori, non idcirco nega-
runt prius: quamvis ratio naturalis dicit, si possi-
mus Deum & sanctos honorare, quod id possimus
prastare per imagines modo explicato.

Confirm. negantes imagines posse honorari &
adorari, non solum id negant sub certo modo &
certa consideratione, scilicet tanquam integrum
adorationis & interioris affectus obiectum, sed
simpliciter & absoluē & proinde ex eorum heresi
non licet à contrario colligere imagines posse
adorari etiam scilicet per prototypum, ita ut ipsum
prototypum nullo modo sit terminus adoratio-
nis, quamvis sit ratio propter quam adoratio de-
feratur imagini. Assumptum prob. quia ne qui-
dem iam potest redargui tanquam hereticus qui
negaret prædictum modum.

2. Ex nulla sententia Patrum potest colligi id
solum voluisse Iconomachos, & non simpliciter
negasse modum adorandi imaginem ut repre-
sentantem & cogitatione continentem prototypum.
Prob. quia saltem eum modum concludunt plu-

rima testimonia Patrum, quæ partim citauimus,
partim fuisis ab aliis referuntur, & proinde est in-
credibile hereticos eum non negare, cum sit incre-
dibile Patres ita conspirare in modum, de quo mul-
ta inter Catholicos & hereticos etiam in confuso
fuerit controvrsia.

Ex dictis licet colligere idem esse dicendum de
speciebus sacramentalibus Eucharistia, scilicet
eas non posse adorari per se à Christo scilicet
propter rationes allatas: ipsum tamē Sacramen-
tum Eucharistia debet per se latrata adorari, quia
intrinsicè dicit etiam diuinitatem presentem.

Ex dictis etiam colligitur sacrificium non pos-
se imaginibus offerri, nam sacrificium requirit in-
teriorē subiissionē respectu eius cui offeratur
cum offeratur in testificationem supremi domini
vitæ & mortis.

2. Neque orationem posse ad imagines dirigi,
non enim quidquam ab imaginibus petimus, vt
pote quæ preces nostras capere non possint; neque
possumus fiduciam in illis collocare, vt Trident.
l. 25. loco citato.

3. Neque eas propriè esse capaces laudis, cùm
laudem intelligere nequeant; vnde cùm illæ vi-
dentur laudari, non tam ipsæ quām auctor & causa
efficiens laudatur vel exemplar. Quando vero in
hymno ecclesiastico dicitur *O crux ave spes unica*
&c. oratio dirigitur ad Christum, vt patet ex se-
quentibus, & crux per metonymiam lumen pro
crucifixo: in quibusdam eiusdem hymni versicu-
lis per propositiōnēm crucem alloquimur tan-
quam personam.

Notandum aliquos censere imagines impro-
priè adorari, alios analogicè, alios vt conditionem
adorationis; qui his loquuntur formulis nolunt negare
externa signa adoracionis imaginibus exhibenda,
sed solum volunt significare hæc non habere
rationem formalis adoracionis, nisi procedant
ex affectu subiissionis interioris erga prototypum,
& proinde non videntur mereri censuram,
quia 7. Synodus parum curat de nomine, dum
modo fateamur imaginibus posse exhiberi exte-
riora signa honoris, venerationis, salutationis, &c.
Verius tamen est posse dici propriè adorari; nam
illud nomen tam propriè & vtritate sumitur pro
nota externa venerationis, quām pro interiori ani-
mi subiissionē & seruitute.

Denique notandum quod quamvis apud do-
ctos licet loqui vtrouit modo & secundum vtram
vis sententiam; tamen apud populum certè sit
procedendum, eum docendo non esse collocan-
dam fiduciam in imaginibus, nec existimandum
quidquam diuinitatis illis inesse, vt Trident. su-
pia. sed nos illis debere reuerentiam & externa
subiissionis signa exhibere propter prototypa
quæ representant: addi etiam posset, ita ut in illis
& per illas interiori ipsa prototypa veneremur.

ARTICVLVS IV.

*Vtrum crux Christi sit adoranda ad-
oratione latræ?*

RESPONDEAT 1. crucem in qua Christus pe-
pendit dupliculo titulo adorandam esse adora-
tionē latræ, scilicet per accidens; 1. quia repre-
sentat Christum tanquam imago. 2. propter conta-
etum sui ad corpus Christi.

Respondet 2. reliquias crucis vno solum titulo
posse adorari, nimirum quia representant Chri-
stum crucifixum.

DV BIVM.

D V B I V M.

An trux Christi possit adorari?

Q VAMVIS ex dubio superiori facilè pateat quid dicendum sit de adoratione crucis spe- data sub priori consideratione, quia tamen varijs heretici peculiariter negant crucem posse adorari, idcirco id breuiter est expedientum.

Claudius Taurinensis negauit crucem Christi siueque signum esse adorandum, vt refert Ionas Aurelianensis lib. 1. de cultu imaginum in tomo 4. bibliotheca sacræ quem postea fecuti sunt varijs. Deinde est quos refert Bellarm. lib. de imaginibus cap. 26. quos sequuntur nostri temporis heretici.

Sed hinc constat tam crucem in qua peperit Christus, quam alias posse adorari. patet ex defini-

tione 7. Synodi que habetur act. 7.

De cruce in qua Christus peperit

Prob. 1. ex Patribus. Damasceno lib. 4. de fide cap. 12. vbi fusi ostendit crucem Christi & alias eius reliquias vel lanceam, praesepem, clavos, esse ado-

randam. Chrysostomo homilia quod Christus fit

Deus, tomo 5. dicente, tanta veneratione lignum illud

habeatur, ut qui parum ex illo babere possant auro inclu-

dant & cornicibus imponant.

Prob. 2. ex desiderio quo flagrant omnes ppi habendi eius particulas, cuius desiderij plures anti-

qui Patres sunt testes apud Bellarm. lib. citato cap. 27. illud autem desiderium signum est Christi crucem semper in summo honore apud Christianos habitam.

3. Idem probatur ex miraculis quæ in crucis invenzione contigerunt, de quibus constat ex probatis auctoribus.

4. Crux fuit instrumentum per quod redempti sumus, per quod salus generi humano allata, per quod Christus diabolum expoliavit & de illo triumphauit nos eterno Patri reconcilians; fuit etiam altare in quo Christus seipsum eterno Patri in sacrificio obtulit.

Quoad alias cruces, præter definitionem 7. Syn-

odi citatam

Prob. ex perpetuo vnu Ecclesiæ. 2. ex Patribus qui cruces honorarunt. 3. ex miraculis que per cru-

ces contigerunt, quæ passim ab auctoribus refe-

nuntur. videri potest Bellarm. lib. citato cap. 28.

4. ratione; supra ostendimus licere imagines ado-

rare ergo licet etiam adorare crucem, quæ est ima-

go representans crucifixum. videri potest Bellarm.

lib. cap. 29. vbi ex Patribus & variis miraculis

ostendit esse vtile formare signum crucis.

Ex his Pater 1. id quod docuit S. Thom. in cor-

poore, scilicet lignum sanctæ crucis posse duobus titulis adorari, nimirum & propter contactum ad

corpus Christi, & quia representat Christum cruci- fum; reliquias vero crucis posse solum adorari ex secundo titulo.

Ex quo vtterius patet materiam crucis in qua

peperit Christus non solum posse adorari dum crucis formam retinet, sed etiam eam destructam;

quia nimirum semper retinet priorem rationem, scilicet contactus sui ad corpus Christi; mate-

riam tamen aliarum non ita aptè posse adorari si formam crucis non retineat. v. g. si partes ligni, lapidis, amictus formam crucis, quia non ita inge-

nunt representationem Christi crucifixi.

Patet 3. propter similem contactum ad Christi

corpus nos posse honorare alia passionis instru-

menta, vt lanceam, clavos, spineam coronam, co-

lumann &c. videri potest Damasc. supra.

Contra id quod dicitur de adoratione crucis in qua Christus peperit; similiter de adoratione clavorum, lancearum.

Obiicitur 1. quod ea dolorem & ignominiam Christo attulerint, & proinde potius sint detestanda. Conf. filius non solet honorare patibulum in quo parens suspensus fuit.

Resp. ex dictis negando posteriore partem assumpti, nam hæc instrumenta non solum Christo dolorem attulerunt, sed etiam sumnam gloriam, quatenus Christus per crucem & passionem suam dæmonem vicit & ligauit, chirographum decreti contra nos delevit, & genus humanum aeterno Patri reconciliauit. Vnde meritò in summo prelio sunt habenda & honoranda tanquam instrumenta tanta victoria: quemadmodum filius merito posset honorare patibulum in quo parens innocens mortem pro republica obeundo hostes debellasset, & salutem populo peperisset: per quod patet responsio ad confirmationem.

Obiicitur 2. si crux & alia relata possint adorari propter contactum Christi, poterunt etiam adorari labia Iudeæ proditoris.

Resp. negando conseq. quia ipse contactus labiorum Iudeæ verè erat peccatum externum, & proinde labia erant instrumentum animatum peccati, & ex parte eorum contactus erat noxius, qui non poterat sanctitatem ex Christi sanctitate participare, contactus verò aliorum instrumentorum ex parte eorum fuit innoxius, vnde non est parviusque ratio. Adde quod hæc labia fuerint pars hominis sclerati, qui proinde censeretur honorari, si honos eis exhiberetur.

Addunt aliqui si quis recta intentione affectum in solum Christum intendat, eum posse reverenter labia Iudeæ adorare, scilicet præcisè propter contactum ad Christum, ab omnibus aliis abstrahendo; quod, vt non videatur improbabile spectando solum rei naturam & seponendo scandalum, præticè tamen non videtur facilè admittendum: quare caute procedendum in similibus, & sequendus communis vnu Ecclesiæ; in publica adoratione moraliter loquendo vix potest cuiusvis scandalum & indecentia.

Contra id quod dicitur nos posse alias cruces adorare;

Obiicitur quod sequatur nos etiam posse adorare omnes clavos, lanceas, spinas, spongias &c. præsepi, inquit asinos, cum illa omnia possint prædicta representare.

Resp. negando consequentiam, si consequens intelligatur de vnu communi, pro quo

Notandum in quacunque materia formentur crucis, & licet formentur separata à reliquis quæ repræsentent passionis instrumenta, eas posse adorari, quia communis consuetudine non habent alium vnu quæm repræsentare crucem; in qua Christus fuit crucifixus, neque ad alium finem efformantur à fidelibus; alia vero in arguento reconsita communiter habent alium finem, & quidem præcunum, quæ proinde nequeunt dici communiter facta ad repræsentanda instrumenta passionis Christi, v. g. clavi communiter non sunt ad repræsentandum clavum quo Christi manus fuit perforata &c. sed ad alium vnum vulgarem, qui proinde non possunt dici imagines illius clavi; & ita de alijs, quæ communiter non offerunt se se per modum signi, sed per modum rei iuxta suam conditionem naturalem & communem vnum spectant.

Dixi, communum usu, communiter, quia possunt formari & ponni iis circumstantiis ut mentem excirent ad recolenda passionis instrumenta, & censeantur illa representare, vt si ponantur simul lancea, corona spinea, clavi, columna &c. & eo casu nihil prohibet quod minus possint honorari. Similiter si in nocte nativitatis decenter confrustratur preseppe. Addi etiam potest quod vir spiritualis priuatum & seposito scandalum possit illa etiam seorsim sumpta honorare, si ea concipiatur tanquam signa representantia passionis instrumenta, & ipsum Christum passum.

108. Quidam consent quilibet rem posse adorari, si Deus in ea concipiatur.

Leont.

Non videatur faciliter usurpandi.

S. Thom.

109. B. V. potest adorari latram per accidens; non solet tamen ita adorari.

Resp. affir.

110. Reliquias qui impugnarunt haereticos.

De fide est

honorandas, definitur in 7. Synodo act. 7. & actio esse honesta, vocantur salutares fontes quibus Deus beneficis randas, hominibus prefat. in Concilio Gangreni can. vlt. 7. Synod. Conc. Gang.

mo dicitur anathema ijs qui memorias Martyrum (id est loca vbi sunt reliquiae Martyrum) excoerantur. in Concilio Carthaginensi 5. cap. 14. iubetur vt nulla altaria, vel memoria martyrum dicentur, nisi vbi sine aliqua memoria martyrum reliquia videri etiam possunt Concilium Lateranense sub Innocentio 3. cap. 62. & Trident. sess. 15. decreto de inuocatio- Carthag. Lateran. Trident. ne sanctorum.

Prob. 1. ex scriptura. Exodi 13. ossa Ioseph hon- Prob. 1. ex scriptura. Exodi 13. ossa Ioseph hon- nifice aportantur & sepeluntur. 4. Reg. 13. con- Script. Exod. 13. tactu cadaveris Elisei miraculum editur in mortui reuulsione; ergo signum est quod Dominus Deus velit sanctorum reliquias in honore haberet. Act. 19. sudaria & semicinctio S. Pauli languores curarunt. Innumeris alia miracula a Deo per reliquias patrata omitti, eò quod passum apud probatores auctores reperiantur.

2. ab initio nascientes Ecclesie plurimæ factæ sunt reliquiæ honorificæ translationes: de translatione corporum SS. Petri & Pauli constat ex Cornelio Papa epistola 1. de translatione reliquiarum SS. Andreæ, Lucae, Timothei, constat ex Hieronymo contra Vigilium. innumeris alia honorificæ translationes a probatis auctoriis referuntur.

3. Deus reliquias sanctorum occultas & inco- Terti. gitas etiam miraculo manifestauit, ut patet ex Augustino lib. 9. confessionum cap. 7. de reliquijs SS. Geruasij & Protasij.

4. Probatur ex Patribus; Gregorio Nazianzeno oratione in D. Cyprianum: omnia potest pulvis Cypriani cum fide, ut sciret hi qui ipsi experti sunt. Et miraculum ad nos usque transmisserunt. Augustino epistola 103. ad Quintianum, portant sanis (scilicet latores epistola) reliquias beatissimæ & gloriosissimæ martyris Stephanii, quas non ignorat sanctitas vestris, & nos secundum, quam conuenienter honorare debatis, videri possunt Hieron. lib. aduersus Vigilantium, & Dam. lib. 4. de fide cap. 16. qui fusè hanc veritatem docent. videri etiam possunt plures Patres apud Bellarm. lib. de imaginibus cap. 3.

Prob. 5. ex perpetua Ecclesiæ consuetudine & praxi fidelium.

6. Prob. ratione. 1. ratio dictat quod non tantum sanctos & amicos Dei possimus honorare, sed etiam illa que ad eos pertinent; vnde non tantum corpora sanctorum possimus venerari, sed etiam illa que ex sanctorum contactu quandam dignitatem censemur sortiri. 2. corpora sanctorum fuerunt organa anima ad multa pietatis opera; fuerunt etiam organa Spiritus Sancti ad varia miracula patranda, & ad beneficia mundo conferenda. 3. futura sunt consortia beatitudinis & gloriarum anima. Post sacra omnia sacrificium & sacramenta, Deus nihil reliquit mundo utilius sanctorum reliquijs.

Notandum sacras reliquias non videri per se adoranda, ita ut interior submissionis affectus ad illas dirigatur, sed tantum eō modo quo supra diximus adorari imagines, ita scilicet ut nota quidem exterior immediatè reliquias respiciat, adoratio vero in spiritu tendat in Christum & in sanctos quorum sunt reliquiae, & per consequens tantum per accidens colantur. Ita tenent varijs qui nostram sententiam de adorazione imaginum sunt amplectati, & facile deduci potest ex fundo Thoma articul. 4. & Caietano ibidem: videri S. Thom. Leon. potest Leontius in actione 4. septima Synodi. Ratio

ARTICULUS V.

Vtrum Mater Christi sit adoranda adoratione latræ?

RESPONDET negatiuè, eò quod sit creatura.

Notandum si B. Virgo consideretur ut coniuncta Filio Dei, eam posse adorari latræ per accidens. Verum hic modus non est vistatus: cum enim habeat dignitatem per se adorabilem, videatur propter illam adorari, idque solum est quod videtur velle S. Tho. non vero vult quod nullo modo id fieri possit. Si vero consideretur ut Mater Dei, potest adorari hyperdulius, de qua dictum est art. 2. dub. 2. Potest similiter adorari excellenti cultu propter dona gratiæ habitualis, ut ibidem.

ARTICULUS VI.

Vtrum reliquiae sanctorum sint adoranda?

RESPONDET affirmatiuè: quia qui aliquem veneratur, veneratur etiam ea quæ ab illo post eius mortem relinqueruntur.

Notandum nomine reliquiarum intelligi non solum corpus & ossa sanctorum, sed etiam cines, vestes, instrumenta suppliciorum, & alia quæ ipsi suo usu quadammodo consecrarentur.

Tam antiqui quam moderni heretici hunc reliquiarum cultu sunt infectati: ut enim alios omittam, Eunomius eum impugnauit, quem fecerit est Vigilantius, contra quem agit Hieron. epistola 53. ad Riparium, pugnauit etiam contra easdem reliquias Constantinus Copronymus & plures alij, & Tim nostri temporis heretici.

Se. ade tenendum est sanctorum reliquias esse

adoranda, ita ut interior submissionis affectus ad illas dirigatur, sed tantum eō modo quo supra diximus adorari imagines, ita scilicet ut nota quidem exterior immediatè reliquias respiciat, adoratio vero in spiritu tendat in Christum & in sanctos quorum sunt reliquiae, & per consequens tantum per accidens colantur. Ita tenent varijs qui

notandum sacras reliquias non videri per se adoranda, ita ut interior submissionis affectus ad illas dirigatur, sed tantum eō modo quo supra diximus adorari imagines, ita scilicet ut nota quidem exterior immediatè reliquias respiciat, adoratio vero in spiritu tendat in Christum & in sanctos quorum sunt reliquiae, & per consequens tantum per accidens colantur. Ita tenent varijs qui

Ratio est eadem quæ pro adoratione imaginum vna cum prototypo est allata; quod scilicet res inanimæ non habent dignitatem adorabilem, si spectentur separatae à prototypo, nec possimus nos eis tanquam sublimioribus interiori affectu submittere.

Adiuste quod aliquid pluribus modis coniungitur sanctis, eò maiorem excitare devotionem; similiter quod aliquid pluribus modis sanctos representat; quia affectum vehementius excitat erga personam quæ per imaginem representatur vel cuius sunt reliquæ: & inde oritur cultus demissor, & levior, & intensor; illius tamen speciei quam persona adorata postulat. Id patet in adoratione crucis, in qua peperit Christus, quam magno fervore solem adorare & submissio adorations gener propter Christum representatum, & quia est imago, & quia illum contigit, & quia venerans guttis sanguinis ipsius est resperfa.

Contra resolutionem Obiectum 1. Luca 11. dicit Dominus: *V. a vobis qui edificatis monumenta propter eum: patres autem vestri occiderunt illos, profecto testificamini quod consentit operibus patrum vestrorum, quoniam ipsi quidem eos occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulchra.*

Resp. perperam hæreticos hinc concludere reliquias non posse coli, cum satis constet neque legi natura illicitum esse adificare alijs sepulchra, neque id fuisse Iudeis prohibitum, vt satis patet exemplis locis scriptura, Genes. vltimo, Isa. 11. & alijs; ex quibus patet esse laude dignum alios donare sepultura.

Id ergo Christus non vult reprehendere, sed potius insinuat contrarium: nam redarguit Pharisæos quod sub prætextu pij operis peruersum animum occularent, quasi dicere: quamvis sepulchra Prophetis adificeris & in eo videamini bene agere, merito tamen eis reprehendendi tantum imitatores patrum vestrorum (non quod sepulchra adificis) quia sicut illi prophetas occiderunt, ita & vos me prophetaret Dominum persequimini & vultis occidere, similiter & meos Apostolos, quod patet ex sequentibus. Hæc explicatio videtur patere ex Matth. 23. cap. vbi sententia clarissima ponitur: *V. a vobis scribæ & pharisæi hypocritæ, qui edificatis sepulchra prophetarum & ornatis monumenta inferorum, & dicitis: si fuissemus indebatur patrum vestrorum, non effemis faci eorum in fangone prophetarum, itaque testimonio eis vobis metipissis, quia sibi eis eorum qui prophetas occiderunt. & vos complete mensuram patrum vestrorum, vbi Christus docet quod licet Pharisæi viderentur exterius factum patrum suorum improbare sepulchra erigendo Prophetis, reipsa tamen maximè probarent, eum & Apostolos persequendo.*

Dices apud S. Lucam in sententia citata habetur, quoniam ipsi quidem occiderunt, vos autem edificatis eorum sepulchra, quibus verbis videtur reddi ratio illius quod immediatè ante præmittitur, profecto testificamini quod consentit operibus patrum vestrorum.

Resp. negando affirmatum, quia prædicta verba, quoniam ipsi quidem &c. non sunt coniungenda sententiae immediate præcedenti, sed sunt repetitione illius, quod initio dictum erat, *v. a vobis qui edificatis &c.* quam repetitionem constat scripturæ esse satis familiarem.

Obiectum 2. Apostolus ad Coloff. 2. damnat cultum voluntarium quem vocat *erubescere;* sed cultus reliquiarum est voluntarius, ergo.

Resp. 1. quod sit natura docentē esse honestum & rationi consonum, non debere vocari cultum voluntarium ad sensum Apostoli, cùm plura sicut licet quæ non sunt precepta. 1. ea quæ à Deo sunt instituta, licet relicta libera & circa villam obligatiōnem. 2. quæ ab eodem sunt approbata. 3. quæ mediante lumine naturæ declarat esse honesta. Ex Apost. his est cultus reliquiarum, qui à Deo est approbatus, vt patet ex veteri testamento, item ex innumeris miraculis per reliquias patratris, & ex eorum honorifica translatione & elevatione, idemque est maximè conformis rationi.

Resp. itaque 2. locum Apostoli nihil ad rem facere, quia ibi agit de cultu superstitioso in cibi abstinentia more Iudaico vel Gentilitio, vt patet ex toto capituli contextu.

Obiectum 3. in Concilio Ellobertino cap. 34. dicitur, *cereos per diem placuit in cæmetero non incendi: inquietandi enim sanctorum spiritus non sunt: censet ergo Concilium malum esse cereos ante corpora sanctorum accendere.*

Resp. negando conseq. nam Concilium tantum videtur velle cereos non esse accendendos ex superstitioso ritu Gentilium, qui putabant cadavera mortuorum sentire & cereis illuminari, qui cultus merito dicit inquietare spiritus sanctorum, eò quod illis displicat.

Quidam etiam rationem referunt non ad spiritus defunctorum, sed ad fideles, qui his superstitiōibus perturbantur: hoc sensu, cerei in cæmetero per diem accendi non debent superstitioso ritu Gentilium, non enim debent fideles has superstitione perturbari. Consimili ratione August. videatur interdum improbare quod supra sepulchra mortuorum ponentur epulae, scilicet ritu Gentilitio in sacrificio: improbat etiam interdum ingurgitationes ad sepulchra mortuorum, non verò reprobatur religiosum cultum reliquiarum.

Neque similiter eundem reprobatur Hieron. lib. aduersus Vigilantium dum Vigilantio dicenti, *propri ritum Gentilium videmus sub prætextu religionis introducūm in Ecclesiis, sole adhuc fulgente moles cereorum accendi; ita respondeat ut videatur simplicitati quorundam adscribere quod cereos de die accenderent: solidum enim intendit docere non posse inde sumi magnum argumentum contra cultum reliquiarum; de cetero satis indicat id esse licitum, cùm epistola 53. ad Riparium agnoscat posse cereos accendi ante tumulos martyrum, dum querit; accensumque ante tumulos eorum cerei idolatria insignia sunt?*

Pro complemento dubij Aduerte cap. 62. Concilij Lateranensis sub Innocentio 3. decerni ut nemō presumat publicè venerari nouas reliquias seu de novo inuentas, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ, refertur *esp. cum ex eo de reliquijs & veneratione sanctorum, quod tam decretum est modisq; per Concilium Trid. scilicet 25. decreto de invocatiōne sanctorum &c. nam per illud decretum sufficit approbatio Episcopi adhuc Theologorum consilio, nisi quid gravius occurrat, sine qua approbatione ne quidem in Ecclesia exempla nouæ reliquias proponi possunt.*

Resp. prior. 115. Quid cultus voluntarius apud Apost.

Obiectio 3. Resp. posterior.

Obiectio 3.

Resp. 116. Explicatur Conc. Eliobert.

Augus.

Explicatur & D. Hier. in speciem contrarius.

117.

Lateran. Trident.